

Vikingskibsmuseet i Roskilde

Årsberetning 2002

Indhold

Forord	3
Indsamling, undersøgelse og forskning	3
Forhandlinger med Nationalmuseet om ny samarbejdsaftale	4
Arkæologiske undersøgelser på øerne Unst og Balta, Shetland	4
Nordboerne i Grønland	4
Registrering af værktøj fra vikingetiden	5
Ottars uldsejl	5
Grønlandsk kajak fra 1613 i Hull, England	5
Rekonstruktion af langskibet Skuldelev 2	5
Tjære	7
Fribrødre Å og Snekke-lokaliteter	8
Projekt sæltjære - vikingernes skibsbundmaling	8
Forberedelser til ISBSA 10	8
Ottars rejser i nyt lys	9
Store lastskibe i danske farvande 1000-1250	9
Samlinger, arkiver og lokaler	9
Bådsamlingen	9
Biblioteket	9
Fotoarkivet	10
Udlån	10
Bevaring	10
Lokaler	10
Udstillinger og arrangementer i Vikingskibshallen	10
Den permanente udstilling	10
Billedfrise og modeller om Skuldelev-spærringens funktion	11
Fra Runer til moderne Quilts	11
Vikingerne i Irland	11
Vikingernes Anløbsbro	12
Schubertkoncerter	12
John Cage Song Books – and more	12
Søndagsforedrag	12
Udstillinger og arrangementer ved Museumsøen	13
Træet i vikingskibene	13
Slotsquilterne	13
Skiltningen på øen	13
Vikingskibsmuseets bådelaug	13
Udgravningsjubilæet	14
Publikumsformidling	14
Omvisninger	14
Arrangerede besøg	14
Bådebyggernes arbejde	14
Aktiviteter	14
Filmforevisning	14
Sejlads	15
Undervisning	15
Skoletjenesten	15
Universiteter	16
Kurser	17

Vikingskibsmuseets Venner	17
Udstillinger og arrangementer i ind- og udland	17
Info Point i Antwerpen	17
Los Angeles	18
Udstilling på Rådhuspladsen	18
Vikingerne omkring Øresund	18
Roskildeskibene	18
Udstillingen Jukung-Boats i Indonesien	18
Atlantic Challenge	18
Publikationer	18
Økonomi og besøgstal	19
Økonomi	19
Besøgstal	21
Projekt til forbedring af museets egenindtjening: Markedsføring og aktivitetsudvikling	23
Museumsbutik	23
Restaurant	23
Personale og bestyrelse	24
Personale	24
Bestyrelse og repræsentantskab	27

Forord

Vikingskibsmuseet kunne i 2002 fejre fyre års jubilæet for udgravningen af de fem Skuldelev-skibe. Jubilæet blev markeret den 15. maj med præsentationen af *The Skuldelev Ships I*. Publikationen, der er redigeret af Ole Crumlin-Pedersen og Olaf Olsen, samler fyre års forskning og kan vel med rette betragtes som den endelige publikation af dette nøglefund, der udgør selve livsnerven i museets arbejde. Den 1. juni samledes alle de mennesker, der i sin tid deltog i udgravningen, og den 3. - 4. august gennemførte museets bådelaug en fællessejls for at festlig holde jubilæet. Derudover blev udstillingen i Vikingskibshallen efterset og forbedret.

Midt i jubilæumsåret kunne museet tage imod gæst nummer fem million. En svensk kvinde, der en varm sommerdag besøgte museet sammen med sin familie. Museet blev i alt besøgt af 119.641 betalende gæster i 2002 - det laveste besøgstal i museets 34-årige historie.

Året har, som det vil fremgå af det følgende, budt på mange og forskelligartede aktiviteter. Det har især været præget af tre store opgaver: Rekonstruktionen af Skuldelev 2-skibet, der på grundlag af en donation fra Tuborgfondet finder sted på museets værft, forhandlingerne af en ny samarbejdsaftale med Nationalmuseet, der skal sikre den fremtidige sammenhæng mellem det antikvariske arbejde, forskning og formidling inden for marinarkæologien, samt arbejdet med at forbedre museets økonomi. Som led i arbejdet med sidstnævnte har museet fra 2002 ændret sin ledelsesstruktur. Forretningsudvalget er nedlagt, bestyrelsens størrelse og sammensætning er ændret, – og der er oprettet et vejledende repræsentantskab.

Økonomisk har 2002 været et nervepirrende år med faldende entréindtægter, problemfyldt restaurationsdrift og udsigt til underskud. Lyspunkter har der dog også været. Omsætningen pr. gæst har fortsat været stigende, og mod slutningen af året kom de offentlige myndigheder til hjælp: Roskilde Kommune stillede en underskudsgaranti, og Kulturministeriet bevilgede et ekstraordinært tilskud. I slutningen af december kom årets julegave: Museet vandt sagen om lønsums-afgift, der efter fire års tovtrækkeri var endt i Landsskatteretten. Fire års hensættelser til betaling af afgiften kunne dermed frigøres, hvilket - sammen med de besparelser, der var blevet gennemført - reducerede årets underskud til et ubetydeligt beløb. Der blev dermed ikke brug for kommunens underskudsgaranti.

Ved udgangen af 2002 ser fremtiden lidt lysere ud. Museet har i løbet af 2002 udarbejdet en række nye markedsføringsredskaber, der skal bringes i anvendelse i 2003. Restauranten har fået en ny forpagter, der forhåbentlig kan udvikle den til en forretning, der giver museet indtægter. Udfaldet af lønsumssagen frigør midler i budgettet. Roskilde Kommune yder et ekstraordinært tilskud i 2003, mens Kulturministeriet yder et ekstraordinært tilskud i de kommende to år. Kulturministeriet har derudover anmodet Kulturarvsstyrelsen om at inddrage museet i en større undersøgelse om specialmuseernes virksomhed, som skal gennemføres i foråret 2003. Efter nogle svære år kan vi derfor håbe, at 2003 bliver året hvor skuden vender, så vi igen kan vende vores opmærksomhed mod udviklingen af museets faglige og formidlingsmæssige virksomhed.

Indsamling, undersøgelse og forskning

I august 2001 mødtes museets ledelse med daværende kulturminister Elsebeth Gerner Nielsen for bl.a. at diskutere museets forskningsmæssige fremtid. Som et resultat af mødet gennemførte Statens Museumsnævn/Kulturarvsstyrelsen (KUAS) på ministerens foranledning en undersøgelse af museets virksomhed, og i februar 2002 kunne KUAS aflevere et notat: *Notat vedrørende Vikingskibsmuseets økonomiske vanskeligheder og forskningsmæssige profil*.

Notatet belyser bl.a. situationen indenfor områderne indsamling, undersøgelse og forskning. KUAS anbefaler, at museet definerer en selvstændig forskningsprofil i forhold til Nationalmuseet, og at museet etablerer en forsknings- og formidlingsafdeling.

På grundlag af KUASs anbefalinger har museet beskrevet en ny forskningsprofil, der underbygger Vikingskibsmuseets selvstændighed, og samtidig supplerer den marinarkæologiske forskning, der gennemføres af Nationalmuseets marinarkæologiske afdelinger i Roskilde. For at styrke

forskningsområdet, har museet i 2002 ansat en forskeruddannet marinarkæolog, Anton Englert.

Når det gælder undersøgelses- og indsamlingsarbejdet, har Vikingskibsmuseet gennem flere år begrænset sig til undersøgelser, der ikke medførte samlingstilvækst. Og selvom det længe har været et ønske at gå mere aktivt ind i det marinarkæologiske undersøgelses- og indsamlingsarbejde, har museet været bremset af det faktum, at det er et omkostningstungt arbejdsfelt, der kræver faglig ekspertise, særligt udstyr, samt ressourcer til bl.a. konservering, som museet ikke råder over. Alle disse begrænsninger kan måske overvindes i forbindelse med indgåelsen af en ny samarbejdsaftale med Nationalmuseet i 2003.

På dette grundlag er drøftelserne med Kulturministeriet fortsat i 2002. Der er ikke fundet en endelig afklaring på økonomien, men kulturminister Brian Mikkelsen har anmodet KUAS om at gennemføre en fornyet undersøgelse af Vikingskibsmuseets virksomhed i forbindelse med en samlet undersøgelse af de danske specialmuseer, som indledes i begyndelsen af 2003.

Forhandlinger med Nationalmuseet om ny samarbejdsaftale

I september 2002 indledte Vikingskibsmuseet og Nationalmuseet forhandlinger om en ny samarbejdsaftale. Forhandlingerne vedrører færdiggørelsen af arbejdet med de skibsvrag, der blev udgravet i forbindelse med etablering af Museumsøen (Roskildeskibene), drift og vedligeholdelse af Nationalmuseets fartøjssamling, antikvariske opgaver i henhold til museumsloven (marinarkæologiske undersøgelser), samt registreringsopgaver.

Det er intentionen at udarbejde en flerårig aftale, der bl.a. indebærer, at Vikingskibsmuseet overtager det ledelsesmæssige ansvar for disse opgaver, og udfører dem på vegne af Nationalmuseet. Lykkes det at forhandle aftalen på plads, vil det betyde, at det marinarkæologiske miljø i Roskilde forbliver samlet – om end beskåret. Det vil endvidere være en styrkelse af Vikingskibsmuseets funktion som specialmuseum.

Arkæologiske undersøgelser på øerne Unst og Balta, Shetland

Vikingskibsmuseets forskningsprojekt omkring maritime anlæg i det nordatlantiske område, der er et selvstændigt forskningsområde indenfor det omfattende internationale og tværvideenskabelige forskningsprojekt *Viking Unst Project* har i de sidste år været koncentreret om undersøgelser af bådehuse (nauster), maritime bosættelser (kystrelaterede bosættelser og maritim økonomi), samt formodede skibssætninger.

Projektet har indtil nu for størstedelen været finansieret af de skotske myndigheder, bl.a. Historic Scotland og Shetland Amenity Trust, men Vikingskibsmuseet har også ydet økonomisk støtte. I løbet af året var det hensigten at søge den britiske lotterifond om støtte til finansiering af projektets fremtidige undersøgelser og publicering, og i forbindelse dermed udarbejdede Vikingskibsmuseet i efteråret et budget for de næste tre år. Det er hensigten, at de enkelte fagområders forskningsresultater færdiggøres til endelige publicering indenfor de næste fem år. Ansøgningen blev i det sene efterår udskudt til næste år af Shetland Amenity Trust, der ansøger lotterifonden på de øvrige institutioners vegne.

Nordboerne i Grønland

På grund af manglende økonomisk finansiering blev der i år ikke fortaget feltarbejde på Unst, Shetland. I stedet koncentrerede Vikingskibsmuseets repræsentant i Viking Unst-projektet, museumsinspektør Anne-Christine Larsen, sig om Østerbygden på Grønland, et andet af de nordatlantiske områder, der allerede er udvalgt som testområde til parallelisering og nærmere undersøgelse af maritime anlæg i hele det nordatlantiske område.

I perioden fra den 25. juli til den 5. august gennemførte Anne-Christine Larsen i samarbejde med Dorte Veien Christiansen fra SILA, Nationalmuseets Center for Grønlandsforskning, en studierejse til udvalgte lokaliteter i Østerbygden nærmere betegnet i området omkring fjordene Igaliko Fjord og Tunugdliarfik Fjord. I alt blev 6 norrøne bosættelsesområder rekonstrueret og besøgt: Qaqortukulooq (Hvalsø kirkeruin og gård, Ø83 og Ø83a), Kanassut (Thorvaldsvig, Ø80), Narsaq Ilua (Dyrnæs, Ø18), Iluilermiut (Landnamsgården, Ø17a), Igaliko (Gardar-bispegård, Ø47) samt Qassiarssuk (Brattahlid, Ø29a, Ø30 og Ø205).

Formålet med studieturen var hovedsagelig at lokalisere og besøgte pladser med maritime anlæg eller anlæg, der kunne antyde en tilknytning til havet og havets ressourcer (nauster, bebyggelser

med genstande, der har relation til en marin økonomi etc.). Desuden blev det undersøgt, om det var muligt at lokalisere nye maritime anlæg, først og fremmest nauster, der ikke allerede var erkendt. For SILA var hovedformålet med besigtigelserne dels at undersøge pladser med store mængder af handels- og kommunikationsindicerende genstande (importsager) og dels at få en fornemmelse for karakteren af de bygninger, der er knyttet til handel og kommunikation (eks. tørsteshuse).

En rapport over undersøgelserne vil, foruden at indgå i Vikingeskibsmuseets arkiv, tillige blive afleveret til det grønlandske og det danske Nationalmuseums fredningsarkiv.

Registrering af værktøj fra vikingetiden

Den 3. februar 2002 tog fotograf Werner Karrasch, Hedda Fredly og bådebyggerne Alf Isak og Thomas Finderup til Gottorp Schloss og Haitabu-museet, for at registrere værktøj fundet i Hedeby. I løbet af tre dage blev der registreret 70 spændende og velbevarede genstande, hovedsagelig økser, men også stemmejern, huljern, bor, høvljern, hammer og økseskeder.

Der var utallige variationer inden for økser: Fældeøkser, skarøkser, miniature økser, store bredbiler, skægøkser. Flere af dem var meget smukt formgivet, og af typer der ikke var set andre steder. Et spændende fund var en lille ethåndsbredbil. På Bayeuxtapetet ser man en bådebygger bruge en bredbil i en hånd, og med dette fund er der endeligt registreret en bredbil der kan anvendes på denne måde. Flere af dem havde delvist bevaret skaft, og en enkelt et helt bevaret og dekoreret skaft. Disse fund viste, ligesom fund fra Randers, at skafterne sædvanligvis har været stukket oppe fra og ned i skafthullet. Skafterne har også stukket lidt op fra øksens overkant, et træk som vi har genfundet i samtidige illustrationer.

Der var også fund af skebor, spiralbor og vridbor. Vridborene og spiralborene kendes ellers kun fra fund fra Norge og Sverige. Økseskederne var en helt ny ting for os. Der var flere forskellige udformninger, men alle med det samme formål at beskytte øksens æg. Det var små stykker træ, der var udhulet, så de kunne fastgøres på øksen. Flere af dem var flot dekoreret med udskæringer. Økseskederne fortæller måske, at det er håndværkere, der er kommet rejsende til.

Kort efter hjemkomsten blev der fremstillet rekonstruktioner af flere af værktøjerne: Den lille bredbil, tre stemmejern, to små økser. De bruges nu alle under byggeriet af Skuldelev 2 rekonstruktionen. Bredbilen vejer 350 gram og fungerer fint i én hånd. Stemmejernene fungerer godt og tåler, at der bliver slået kraftigt på dem, i modsætning til dem vi kender fra Mästermyrfundet.

Turen var den sidste i rækken af museumsbesøg, nu skal databasen laves færdig.

Ottars uldsejl

Efter justeringerne af Ottars uldsejl inden sejlsæsonen 2002, der indebar en foreløbig udskiftning af hestehårsligtovet til hampeligtovet og samtidig en reduktion af sejlet i dybden og 50 cm i højden, har det fungeret rimeligt. Dog stod det dårligere på styrbords halse, hvor sideliget under bidevindsejlsads virkede for langt. I hvert fald måtte der tages en eller to kløer hjem forinden for at få strakt forliget. Dybden ved halsen var også større end i bagbord. En opmåling foretaget 20. oktober efter afrigningen af Ottar viste imidlertid, at styrbords lig var 15 cm kortere end bagbords lig, hvilket egentlig er en lille forskel på så stort et sejl. Derimod var opsvinget i sejlets underlig noget større i den styrbords halvdel, ligesom der er mere dug og dybde i sejlet i denne side.

Grønlandsk kajak fra 1613 i Hull, England

Werner Karrasch og Keld Hansen besøgte i 2002 Hull i England med etnografen Ole Høiris fra Århus Universitet og konservator Jeppe Møhl fra Zoologisk Museum. I Trinity House undersøgte man en af de hidtil ældste grønlandske kajakker, som er dateret til 1613. Kajakken med redskaber blev opmålt, gennemfotograferet og beskrevet, hvilket resulterede i en artikel i den grønlandske avis *Sermitsiaq* og i tidsskriftet *Grønland* med titlen *Kajakjagt - fra myte til virkelighed*.

Rekonstruktion af langskibet Skuldelev 2

Projekt *Fuldblod på havet* nåede til endnu en milepæl, da syvende bordgang blev påsat og bunden blev færdig. Efter bundbordene blev påsat skulle bunden stives af med bundstokkene. De første af disse blev lagt i. Styrke og lethed er de væsentligste faktorer i hele langskibets konstruktion, og dette præger også udformningen af skibsdelen. Bundstokkene i Skuldelev 2 er, som alt andet i skibet, lavet af udsøgt træ. I originalskibet er overalt benyttet krumvokset eg, der er groet i den svungne form, som skibet har netop på det sted, hvor emnet er placeret. Derfor er det vigtigt på

rekonstruktionen at sikre, at fibrene forløber ubrudt gennem hele emnet, dermed opretholdes styrken, selvom dimensionen er minimal.

Bundstokkene er flade og brede henover 3.–7. bord og høje og smalle henover kølen. Altså kan de fjedre og give efter ud mod enderne, hvor skibsskroget vil bevæge sig under sejlads, og samtidig være stive mod køl og kølbord, hvorved de kan afstive kølen langskibs.

For 100-200 år siden, da træskibsbygningen var på sit højeste, producerede skoven store mængder af krumtræ, i dag er der meget langt imellem det. I moderne egekulturer bliver krogede træer sorteret fra, og de få tilbageværende hegn med krogede ege er blevet fredet. Derfor er det svært at finde de nødvendige råemner til bundstokkene i nutidens danske skove.

Jægerspris Nordskov har imidlertid stadig naturskovsområder, hvor kronerne på egene er mere krogede end generelt i danske egeskove. Her fandt vi emner til størsteparten af de 40 bundstokke. Som sidegevinst fik vi omkring et hundrede knæ og lige så mange oplængere. Alt dette blev kørt til Vikingeskibsmuseets værft, hvor bundstoksemnerne blev brugt umiddelbart, resten blev afbarket for at undgå svamp, råd og skadedyr og lagret til senere brug. For ca. 30 af de 40 bundstokke valgte vi af tidsmæssige grunde at bruge motorsaven til det grove arbejde og derefter øksen, så kvalitet og udseende blev bibeholdt. Skuldelev 2's bundstokke er høvlet på oversiden og på siderne. På undersiden mod klædningen står den med hugget finish, med tydelige spor efter retøksen.

Bundstokkene fastgøres med piletræsnagler, ligesom på originalen. De 300 træsnagler er kløvet, hugget og snittet i hånden. Også det giver et bedre fiberforløb og en mere kritisk sortering af emnerne, end hvis de var lavet på drejebænk – en teknik der slet ikke ser ud til at have været brugt hertil i vikingetid og middelalder.

Efter bundstokkene blev alle opsamlingsbord sat på i for – og agterskibet. Opsamlingsbordene er af en helt anden karakter end de øvrige bord. På vrang 2 findes to opsamlingsbord, ét som samler 2. til 4. bord sammen i en planke op imod agterstævnen, og ét som samler 5. til 7. bord op mod stævnen. Disse bord er hugget og ikke bøjet i facon som de andre bord. Indersiden af planken er lavet som et bord/ en flade, mens der på ydersiden er hugget en profil, der følger underkanten af de bord der løber ind på stykket. Stævnen har kun tre trapper, men på denne måde kan der løbe 11 bord op mod stævnene. Bordene henover midten skal løbe i jævne stræk ind på disse opsamlingsbord, man skal altså kunne forestille sig hvordan resten af plankerne løber, inden de er sat på! Opsamlingsbordene former desuden for – og agterskibet mod stævnene, og er dermed også vigtige elementer i skibets sejladsegenskaber. Alle opsamlingsbord op til 12. bordgang er påsat, og de lange rækker af lige spejkløvede bord er sat på i 8. og 9. bordgang.

Det originale kølsvin er 14 m langt og delt i to stykker, hvor det største stykke er 10 m. Det vil sige et træ med en diameter på ca. 50 cm i brysthøjde. Ca. 5 meter oppe er der en gren der går vinkelret ud fra stammen med en diameter på ca. 25 cm. Oppe over grenen er der igen ca. 6 meter ren stamme, inden træets egentlige krone starter.

Dette træ har vi jagtet siden projektet startede. I Brøde skov, Frederiksborg skovdistrikt fandt vi det bedste bud, grenen var dog ikke vinkelret på stammen, nærmere 60 grader, men der var det ønskede antal meter fra grenen til der, hvor den egentlige krone startede. Kølsvinet skal sættes fast med 6 knæ og 15 kølsvinslåse.

Skuldelev 2 er det eneste af Skuldelevskibene, hvor bunden sidder sammen med resten af skroget med mellemspanter, hvilket peger på det kraftige vrid skibet vil komme ud for under sejlads i stor sø. Mellemspanterne går fra 5. til 9. bord og ligger i området mellem 14½A til 10½F. Bitevægeren, den nederste langsgående forstærkning, ligger oven på toppen af bundstokkene på 7. bord, og går ud over disse spanter. De fundne mellemspanter ser forskellige ud, men ordner sig i to typer, en type der er mellem 50 og 65 mm bred under vægeren, og en anden type der er ca. 83 mm bred. De kraftige stykker er placeret i vantområdet, for her er den kraftigste påvirkning på skrogets sider fra riggen. I originalen er nogle af disse spanter skaret på 6. bord, hvilket kan være resultat af reparationer af enten spantet selv, eller af bord der har ligget under disse. Da vi bygger skibet, som vi tror det var da det blev bygget, laver vi ikke disse skarringer.

Finishen på mellemspanterne, kølsvinet, kølsvinsknæ og bundstokkene på Skuldelev 2, giver et indtryk af travlhed på byggepladsen (i vikingetiden altså!). Man har ikke brugt tid på den sidste

finpudsning og opstramning af formerne. I modsætning til Roskilde 6, hvor f. eks. mellem-spanterne nærmest er pinligt identiske.

Originalens kølsvin ser ved første øjekast ud som et sirligt stykke håndværk, hvor alt er nøjagtigt fremstillet indenfor meget små margener. Men ved nærmere eftersyn opdager man, at der er splint næsten hele vejen rundt i tværsnittet ved mastehullet, at hele emnet ligger lidt til den ene side af centerlinien og mastehullet lidt til den anden, og at buerne nede under kølsvinet er groft tilhugget og svinger meget i form og størrelse. Men til sidst har kølsvinet fået en profil på alle kanterne, det samme har de lidt skæve bundstokke og de bulede mellemspanter og de asymmetriske knæ omkring kølsvinet. Det set fint ud, og det har virket.

De gode vikinge-bådebyggere har vidst, hvad de gjorde. De har ikke sprunget over, hvor det virkelig gjaldt. De har været kritiske med fiberforløbet i bundstokke, knæ og kølsvin, kvaliteten på bordplankerne er i top, og trækket på plankerne og springet i båden har de været nøje med. Skuldelev 2 er bygget af dygtige bådebyggere, der har vidst, hvor de kunne springe over, uden det havde betydning for skibets styrke og egenskaber.

Museumsinspektør Erik Andersen har ligesom i 2001, arbejdet kontinuerligt med opfølgning af projektet og oplæg til arbejdstegninger. I 2002 har det især drejet sig om bundstokkene, kølsvinet og kølsvinlåsene, biterne og bitesystemet, mellemspanterne, tofterne og toftesystemet, stringerforløbet, løftningsområdet og endelig mastefisken, der skal placeres lige over kølsvinet. Der har været afholdt jævnlige møder herom med bådebygger Søren Nielsen fra museets værft og skibsrestaureringsarkitekt Morten Gøthche fra Nationalmuseet.

Billedskærer Sanne Seipert har i løbet af året fremstillet de mange rigdele, der skal indgå i funktionerne i den stående og løbende rig. De rigdele, der er tale om er bl.a. 18 store vant- og stagnåle til opstramning af vant og stag, som er de kraftige tove, der afstiver masten. Desuden en rakke, en stor krumvokset bøjle, der skal holde råen ind til masten under sejlads, 37 skiveløse blokke (dvs. blokke uden hjul) i varierende størrelser, der bl.a. skal bruges i skøderne, bolinen, rakkenedhalet m.v., og endelig 20 store og små blokke med hjul. Disse hjulblokke skal bruges i taljen til faldet, der hejser og sænker råen til sejlet og de taljer, der anvendes til lægning og rejsning af masten. Fremdeles 12 klamper til belægning af skøder, braser, boline og løberen til faldtaljen, 20 nagler til belægning af andre taljeløbere og 44 store og mindre knevler (terse eller tovpinde). I alt 152 rigdele fremstillet i birk eller eg, der umiddelbart efter fremstillingen nedlægges i et linoliebad.

Ved slutningen af året gik værftet i gang med fremstillingen af et antal prøveårer. I forbindelse med en indendørs prøveopstilling, hvor toftehøjden, årehullets højde over vandlinien og rummodul (opstillingen baseres på 2-3 rum) indgår, skal disse prøveårer finjusteres i bl.a. længden og balancen, inden fremstillingen af de rigtige årer til skibet. Udgangspunktet for årelængden er, at roeren sidder ca. en meter inde på toften, og at årehullet befinder sig fra 50 til 60 cm over vandlinien. Der regnes i første omgang med en årelængde inklusive håndtag på 4,8 m, der så kan justeres ned til 4,5 m, som regnes at være minimumslængden. Justeringen foregår ved håndtaget. Disse prøveårer vil senere indgå i Vikingernes Anløbsbro, Vikingeskibshallens aktivitetsrum.

I forbindelse med diskussionen om, hvordan man i forvejen bedst kan forberede folk på Skuldelev 2's korte ro- og rummodul på kun 70-72 cm udførte Erik Andersen et forslag til en romaskine med 6 tofter baseret på Skuldelev 2 skibets proportioner og mål i området agten for masten. Denne romaskine skal kunne fortræne 12 roere ad gangen og kan drives frem gennem vandet med tilstrækkelig fart til, at man kan indarbejde roerne i det tætte rummodul. Årehullernes placering vil kunne justeres frem eller agterefter.

Rekonstruktionen af Skuldelev 2 gennemføres på grundlag af en donation fra Tuborgfondet.

Tjære

Vikingeskibsmuseet har i årevis brugt trætjære til vedligeholdelse af bådesamlingen. I juni 2002 fik vi mulighed for at tage til Finland for at overvære en milebrændning. I Latiiva, Kuhmo i det østlige Finland, 30 km fra den russiske grænse, 600 km fra Helsinki og 300 km fra Oulu, ved den

Botniske bugt. Milen, vi overværede, var på 60 m³ harpiksholdige rødder og stammer. Efter 3 dage blev der tappet godt og vel 2000 liter ren tjære af milen. Brændingen blev dokumenteret, og en lille film om emnet vil senere blive vist på museet.

Kuhmo, der er kendt for sin produktion af 1. klasses træbjære, var i 1800-tallet og i starten af 1900-tallet Europas største producent af træbjære. I år 1900 var produktionen på 1,6 millioner liter ren træbjære.

Fribrødre Å og Snekke-lokaliteter

Det store fundmateriale, registreringer, opmålinger og fotos fra de 10 års udgravninger ved Fribrødre Å på Nordfalster er overført til Moesgård Museum. Herfra har man i samarbejde med Institut for Navneforskning afsluttet indsamlingen af Snekke-lokaliteter i hele landet. I alt 103 steder er blevet besøgt og vurderet, hvilket foreløbig har resulteret i et par mindre arkæologiske undersøgelser. Projektet gennemføres med økonomisk støtte fra Augustinus Fonden som et samarbejde mellem Moesgård Museum, Institut for Navneforskning, Københavns Universitet og Vikingskibsmuseet.

Projekt sæltjære - vikingernes skibsbundmaling

I Erik den Rødes saga fortælles i kapitel 14, at man i sagatiden brugte at smøre skibene i bunden med "sæltjære", for at pæleorm ("skelmaddiker") ikke skulle gennemgnavne træet og sænke skibene. Desværre fortæller hverken sagaen eller andre kendte skriftlige kilder, hvad sæltjære egentlig består af. Derfor indledte en arbejdsgruppe ved Vikingskibsmuseet bestående af museumsinspektør Max Vinner og arkæologistuderende Rikke Tørnsø Johansen et praktisk forsøgsprojekt.

I første omgang oprettede Rikke Tørnsø Johansen en database om naturkemi med alle de oplysninger, opskrifter og muligheder indenfor giftmaling og konservering af træ, som vi indtil nu kender til fra vikingetid og middelalder. Denne database vil naturligvis blive suppleret og holdt opdateret i takt med at forsøgsresultater og nye oplysninger kommer ind.

Dernæst fik museet kontakt med firmaet Olsen Design aps. i Skærbæk, som allerede var i gang med praktiske forsøg på at udvikle en moderne miljøneutral bundmaling. I det øjemed skulle der udsættes et antal plader med malingsprøver i forskellige danske havne. Vikingskibsmuseet fik tilbudt at deltage gratis med et antal prøver mod at firmaet kunne udlægge én af deres prøveflåder i Museumshavnen. Derfor blev der på museets værft fremstillet fire små klinkbyggede "skibssider" - to af egetræ og to af fyr. De blev efter grundning med ufortyndet træbjære inddelt i seks lodrette felter, som blev påført forskellige smørelser, alle på basis af træbjære og marsvinolie. Marsvinolien blev fremstillet ved afkogning af spæk fra et selvdødt marsvin tilvejebragt gennem Zoologisk Museum i København. Som kontrolforsøg blev der udsavet fire planker af fyr og eg, som blev grundet med træbjære og derpå påført moderne giftmaling af mærket Hempel Classic, der har kobber som effektivt giftvirkemiddel.

Den 18. december 2001 blev plader og planker ophængt parvis (fyr og eg) i henholdsvis Skærbæk havn, hvor saltholdigheden i vandet, der er afgørende for tilstedeværelsen af pæleorm, forventedes at være lav, og i Hirtshals havn, hvor saltholdigheden er meget stor efter danske forhold. Forsøgsopstillingen stod i omtrent et år, hvor vandtemperatur og saltholdighed i Skagerak og Lillebælt året igennem blev optegnet. Plader og planker er nu under analyse hos Olsen Design, som i 2003 vil fremkomme med en detaljeret rapport. Når resultaterne af disse indledende forsøg foreligger, er det tanken at fortsætte med yderligere eksperimenter, hvor forsøgsopstillingen forbedres ved, at de forskellige marsvinolieblandinger isoleres på hver sin planke, der er ophængt med god afstand imellem, så de ikke influerer på hinanden. Endvidere bør forsøgsperioden afkortes til omkring et halvt år.

Forberedelser til ISBSA 10

Ved det sidste *International Symposium on Boat and Ship Archaeology* i Venedig i december 2000 blev Vikingskibsmuseet, Nationalmuseet og Centre for Maritime Archaeology fra Southamptons Universitet betroet gennemførelsen af det tiende symposium (ISBSA 10) i Roskilde, 22.-26. september. Det er første gang, at denne vigtigste sammenkomst indenfor international skibssarkæologi vender tilbage til et tidligere konferencested (ISBSA 6 i Roskilde 1991).

Symposiets hovedtema bliver *Connected by the Sea*. Vikingeskibsmuseets indsats ved ISBSA 10 koordineres af museumsinspektør Anton Englert.

Ottars rejser i nyt lys

Vikingeskibsmuseet i Roskilde udgav i 1983 en kommenteret udgave af Ottars og Wulfstans rejseberetninger på dansk, *Ottar og Wulfstan - to rejsebeskrivelser fra vikingetiden* (Lund et al. 1983). I 1984 fulgte en engelsk udgave, *Two Voyagers at the Court of King Alfred* (Lund et al. 1984). Begge udgaver har været udsolgt i flere år, og de efterspørges til stadighed. Der er behov for en ajourført nyudgivelse som svarer til det nyeste viden indenfor de forskellige fagområder. Vikingeskibsmuseet er gået ind i et samarbejde med de historiske institutter ved Københavns Universitet og Norges Teknisk-Naturvitenskapelige Universitet NTNU, Trondheim og med Tromsø Museum og Institutionen för arkeologi och antik historia ved Uppsala Universitet for at gennemføre en fornyet tværfaglig diskussion og analyse af selve kilden og dens kulturhistoriske udsagn.

Store lastskibe i danske farvande 1000-1250

Blandt de mange skibarkæologiske bind der skal udkomme i Vikingeskibsmuseets serie *Ships & Boats of the North* hører også et bind om *Large Cargo Ships in Danish Waters 1000-1250* ved museumsinspektør Anton Englert. I år 2002 blev teksten sprogligt revideret og en del af illustrationerne forberedt til publikation.

Samlinger, arkiver og lokaler

Bådsamlingen

Ottar fik i 2001 konstateret svamp og blev behandlet med Boracol. Efter behandlingen blev der i samarbejde med Teknologisk Institut foretaget ca. 100 fugtmålinger, og 15 boreprøver blev analyseret. Prøverne viste i det store hele ikke spor efter svamp, men hele skibet blev alligevel smurt gentagne gange med flydende Boracol, og 15 Boracol-ampuller blev sat ind der, hvor boreprøverne var udtaget.

Der er blevet installeret toplanter i Ottars mast, og et moderne anker blev indkøbt. Som led i en række forsøg med Ottar har vi valgt at sejle med rorvidje og ikke rortov eller rorwire. Den første rorvidje af birk blev sat på Ottar, da den blev søsat i 2001, og holdt sejlsæsonen ud. I foråret 2002 lavede værftet og Ottars skibslaug i fællesskab med Ole Magnus tre nye rorvidjemner, og en masse forsøg. I løbet af sæsonen er alle tre brugt. Den ene sprang en nat i Kattegat i meget vind og stor sø. Rorspantet, rorlejet og øverste bord flækkede, og der blev hurtigt rigget en nødvidje an i hamp. Den sprang efter få timer, og endnu en blev rigget an. Efter mange timers natsejlads, og mange forsøg på at fremstille noget der kunne holde, måtte besætningen ringe efter en kutter i Odden havn, som slæbte dem i havn. Næste dag kom der assistance fra museets værft, og en ny rorvidje blev rigget til. Da Ottar kom tilbage til Roskilde, blev skibet repareret, og der blev lavet et nødrorvidje system med en løftestrop og en kædetalje, som er let at montere på åbent hav, og som holder. Forsøgene fortsætter og med skibslaugets erfaringer skal det nok lykkes at lave en vidje, der holder.

Under deltagelsen i Atlantic Challenge 2000 i Frankrig blev Solidarité påsejlet af det russiske hold, hvilket gav en stor skade foran i bagbord side. Inden båden skulle deltage i Atlantic Challenge i Maine, U.S.A. i 2002 blev skaden ordnet. Næstøverste og øverste bord og en del indtømmer blev skiftet.

Kirkebåden fik skiftet asketræsbordet med plads til alle årene. Kirkebådslauget havde forespurgt om muligheden for at få bygget en ny kirkebåd i Dalarna, Sverige. Men det er fortsat museets holdning, at de både vi har, skal repareres og holdes i oprindelig- og sikkerhedsmæssig forsvarlig stand. Sunnfjord fik skiftet alle jernnagler i bunden, da de var rustet op. Der blev fremstillet nye årer, sejl blev lappet, og rig og tovværk blev gennemgået. Alle både blev gået igennem, så de var i sikkerhedsmæssig forsvarlig stand inden sejlsæsonen.

Biblioteket

Vikingeskibsmuseets bibliotek er en bogsamling til brug for museets personale – og i princippet kun til brug på biblioteket. Biblioteket har ved udgang af år 2002 en bogbestand på 1757 bind og

44 tidsskrifter, heraf 36 løbende. Tilvæksten af monografier siden den sidste revision i oktober 2000 udgør 253 bind.

Fotoarkivet

Tilgangen af nye billeder i Vikingskibsmuseets fotoarkiv var i 2002 i alt 8500 dias og s/h optagelser. Dermed når det samlede antal registrerede originaler op på over 140.000. Hertil skal lægges antallet af diaskopier, s/h papirbilleder, samt et mindre antal farveprint.

I løbet af 2002 modtog vi reproduktionsafgift for 26 fotografier og tegninger fra 17 kunder. I forbindelse med markedsføring, turistbrochurer og avisartikler udlånte vi vederlagsfrit 141 fotografier til 36 kunder. Vores samarbejdspartnere låner ligeledes fotografier og tegninger vederlagsfrit. NMU er noteret for lån af 154 fotografier, NMF for 87. Skoletjenesten havde 36 lån af billeder til deres undervisningsmateriale.

Derudover har museets medarbejdere også gjort stor brug af fotoarkivet i forbindelse med foredrag, publikationer og udstillinger.

Udlån

Vikingskibsmuseets rekonstruktion af den lille klinkbyggede båd fra Gislinge Lammefjord, Estrid, blev i begyndelsen af det nye år udstillet i Bella Centret i forbindelse med udstillingen *Ferie 2002*. I forbindelse med den storslåede åbning af Metroen den 19. oktober havde Hovedstadens Udviklingsråd arrangeret en udstilling på Ørestaden station, hvor Vikingskibsmuseet deltog med bl.a. Estrid, der blev opstillet udenfor indgangspartiet. Indenfor i selve bygningen deltog museet i udstillingen med kopiværktøj og informationsbannere.

Joanna, rekonstruktionen af den lille skibsbåd fra Gokstadskibet i Norge, blev i perioden 1. oktober til 13. december udlånt til den danske udstilling på Info Point Europa i Antwerpen.

Bevaring

Såvel temperaturen som den relative luftfugtighed har igennem hele året været stabil i Vikingskibshallen. De sædvanlige målinger og dataindsamlinger omkring de fem vikingskibe, samt målingerne af den relative luftfugtighed i udstillingen *Vikingerne i Irland* fortsatte som hidtil. Nationalmuseets præventive konserveringsmedarbejder Morten Ryhl-Svendsen indledte i slutningen af året en omfattende undersøgelse omkring eventuelle støvforekomster i Vikingskibshallen. Til brug for sine undersøgelser har Morten Ryhl-Svendsen udtaget støvprøver fra skibenes overflade og fra stenene under skibene. Der er for tiden udlagt glasplader med klistermateriale forskellige centrale steder i skibene, og det er meningen, at materialeindsamlingen skal bruges i en analyse, der skal afdække spørgsmål omkring støvets bestanddele og oprindelse. Analysen vedrørende støvforekomster og -kilder i Vikingskibshallen indgår i en undersøgelse, der bl.a. skal kortlægge hvorledes den fremtidige rengøring og øvrige behandling af de udstillede skibe bedst muligt kan foretages.

Lokaler

De lagerlokaler, vi igennem mange år havde haft på Lykkegårdsvej, blev sagt fra til fordel for nye og bedre lokaler på Kallerupvej i Hedehusene.

Forud for den nye sæson indrettede Vikingskibsmuseet en helt ny Museumscafé i Aktivitetshusets store rum på Museumsøen med en salgsdisk og cafémiljø.

I efteråret blev den planlagte femårs gennemgang efter opførelsen i 1997 af Museumsøen foretaget. Gennemgangen blev foretaget af alle involverede parter: Entreprenørerne, Vikingskibsmuseet og Roskilde Kommunes Tekniske Forvaltning. I forbindelse med gennemgangen blev der rettet en del mangler og fejl, bl.a. blev den utæthed i vandtilførelsen, som i gennem flere år havde medført et ekstraordinært stort vandforbrug, lokaliseret.

Udstillinger og arrangementer i Vikingskibshallen

Den permanente udstilling

De diskrete og informative oplysningspaneler ved hvert af Skuldelevskibene blev i årets løb udsat for en faglig revision og en efterfølgende udskiftning. Det blev i det hele taget et år med mange reparationer og småjusteringer i de forskellige udstillinger, der vises i Vikingskibshallen. Det store

verdenskort med vikingernes kommunikations- og sejlruiter indtegnet blev således også udskiftet med en tilsvarende ny og farvefrisk version.

Billedfrise og modeller om Skuldelev-spærringens funktion

Det store arbejde med at færdiggøre udstillingen *Flådeangreb på Roskilde* blev afsluttet i begyndelsen af 2002. Udstillingen handler om Skuldelev-spærringens funktion og om et fiktivt norsk angreb på Danmarks hovedstad Roskilde i slutningen af 1000-tallet. I plancher, modeller og billedfriser fortælles om den norske flådes mobilisering og sejlads mod Danmark, om skibene og spærringen, samt om selve angrebet fra det begynder ved indsejlingen til Roskilde Fjord for over 900 år siden.

Baggrunden for det fiktive angreb og historien om spærringens funktion er bl.a. den spændte, politiske situation, som Danmark befinder sig i under kong Harald Hen. I et pavebrev fra 1078 af pave Gregor VII til den norske konge Olaf Kyrre, advarer paven den norske konge imod at hjælpe den danske konges brødre Knud og Erik, der har søgt tilflugt hos den norske konge.

Udstillingens mål er, at publikum kan få en god oplevelse uanset hvor megen information fra plancher, modeller og billeder, de ønsker at tage til sig igennem udstillingsforløbet. Det er således også muligt at gå igennem udstillingen helt uden at læse tekster og alligevel få en spændende oplevelse ud af de flotte modeller og akvareller. Det er modelbygger Morten Grønabæk, der har skabt de fem modeller og kunstneren Flemming Bau, der har malet akvarellerne. Museets inspektører Erik Andersen og Anne-Christine Larsen har udarbejdet teksterne, der senere vil blive publiceret i en mere uddybende og billedrig bog.

Udstillingen har modtaget økonomisk støtte fra Dansk-Fransk Fonden.

Fra Runer til moderne Quilts

Fra den 19. marts til den 20. maj viste Vikingeskibsmuseet udstillingen *Fra Runer til moderne Quilts*, der var udarbejdet af kunstnergruppen QuilteKunstnerne. Kunstnergruppen havde skabt en samling vægtæpper med motiver, der tog udgangspunkt i vikinger og vikingetiden, og som kastede lys over forskellige sider af historien for 1000 år siden i vikingetidens Danmark.

QuilteKunstnerne havde i udstillingen udtrykt deres opfattelse af vikingetiden i billedform. Der var især sat fokus på mystikken, det kultiske og ekspansionen – udlængslen og rejsen til verdens ende. Med udstillingen kunne publikum opleve de smukke billedtæpper og spændende og fascinerende historier fra vikingetiden.

Vikingerne i Irland

Udstillingen *Vikingerne i Irland* har siden sommeren 2000 været vist i museets store særudstillingsrum i Vikingeskibshallen. På baggrund af stor velvilje fra Det irske Nationalmuseum har vi igen i år kunnet beholde udstillingen om vikingerne i Irland som et tilbud til publikum.

Udstillingen, der omfatter mere end 250 genstande, handler om vikingernes tilstedeværelse i Irland i perioden 795-1171 og er hovedsagelig koncentreret om fundene fra Dublin-udgravningerne. Dublin blev en af vikingernes mest betydningsfulde handelsbyer, og udstillingen sætter fokus på bl.a. vikingernes liv i det nye hjemland og på kulturmødet mellem den nordiske og den irske kultur.

Det er et stort privilegium at kunne få lov til at udstille så mange og så forskellige genstande – smykker, våben, værktøj, husgeråd, importsager, mønter og handelsindicerende genstande m.m. - fra vikingetidens Irland samtidig med, at Vikingeskibsmuseet bygger en rekonstruktion af det irske langskib - Skuldelev 2. Foreløbig kan Vikingeskibsmuseet låne de irske genstande endnu et år. I år har vi foretaget en del ombygninger i udstillingen – bl.a. med etablering af en separat våbenmontre og en montre med skibsdele og skibsgraffiti. 1:10 modellen af Skuldelev 2 er flyttet ud i rummet, således at publikum kan opleve den smukke skibsmodel fra alle sider. En monitor med originale optagelser fra Dublin-udgravningerne og andre vikingetidige lokaliteter fra Irland er indbygget i en af væggene, således at publikum kan få flere oplysninger om Irlands vikingetid, hvis de ønsker det. Endelig har vi etableret et antal selvaktiverende publikumstilbud inde i selve udstillingen. Her kan publikum farve deres eget gnidebillede med motiver fra det vikingetidige Dublin – enten skibsgraffiti eller et dragehoved. Der er også mulighed for at spille hnefatafl sidende på nogle små skamler, der er rekonstruktioner af en træskammel, der findes udstillingen.

Udstillingen er støttet af År 2000 Fonden og den tilhørende bog *The Vikings in Ireland* har modtaget støtte fra År 2000 Fonden og Kongelig Dansk Ambassade i Dublin.

Vikingerne Anløbsbro

I 2002 ændrede Børnenes Museum navn til Vikingerne Anløbsbro for at signalere, at området er et oplevelsesrum, som er henvendt til både børn og voksne. Forud for højsæsonen blev der foretaget en gennemgribende renovering af rummet. To skibe, et transportskib som Skuldelev 1 og et krigsskib som Skuldelev 2, ligger for anker ved anløbsbroen, og publikum har mulighed for at gå om bord i begge skibe.

Oplevelsesrummet har mange selvaktiverende tilbud til publikum og i år blev der tilføjet et nyt – publikum fik mulighed for at klæde sig ud som viking i rekonstruktioner af originale dragter, der er fundet i grave og moser. Der var tøj til hele familien: Selejoler, særke og kapper til pigerne og kvinderne; kofter, bukser og kapper til drengene og mændene. Tøjet var fremstillet i farvestrålende farver og syet således, at det kunne tåle at blive taget på og af mange gange.

Schubertkoncerter

I august og september 2002 stillede museet Vikingeskibshallen til rådighed for 6 koncerter i forbindelse med årets Schubertiade i Roskilde. Det er en stor oplevelse at kombinere musikoplevelsen med indtrykket af de udstillede skibe, den store hal, udsigten over fjorden og det faldende aftenlys. Og Vikingeskibshallen har – rent akustisk – kvaliteter som koncertsal. Det efterhånden mangeårige samarbejde med Schubert Selskabet er således et eksempel på to kulturinstitutioner og to kulturelle udtryksformer, der beriger hinanden i samspillet. Vikingeskibsmuseet har derfor bidraget til arrangementernes gennemførelse med glæde.

I forbindelse med museets økonomiske problemer har det imidlertid været nødvendigt at forhandle en ny samarbejdsaftale med Schubert Selskabet, der indebærer, at Selskabet i de kommende år skal dække de omkostninger, museet har i forbindelse med koncerterne. Da det er en betydelig udgift for Schubert Selskabet, vil det muligvis få betydning for antallet af koncerter, der kan afvikles i Vikingeskibshallen fremover.

John Cage Song Books – and more

1. december var Vikingeskibshallen ramme om opførelsen af John Cages korværk *Song Books* fra 1970. Medvirkende var Vokalgruppen Ars Nova, Percurama Percussion Ensemble og Paul Hillier. Arrangementet indgik i den elektroniske musikfestival Look at the Music/SeeSound, Kulturbro 2002, og var, med økonomisk støtte fra Fonden Kulturbro, tilrettelagt af Museet for Samtidskunst. Song Books bestod af 90 musikstykker der blev spillet forskellige steder på museet og var en overraskende og speciel oplevelse. Både musikalsk og i måden, rummet blev brugt på. Videofilm blev projiceret op på de store hvide vægflader bag skibene, mens sangere, musikere og publikum bevægede sig rundt i hele hallen. Vi har før oplevet, hvordan hallen kan ændre karakter med de aktiviteter, der udfoldes. Og vi oplevede det igen – på en ny måde. Den formelle ramme blev ophævet, og hallen fik karakter af et byrum ved sommertid. Med lyd og bevægelse og lejlighedsvis sammenstimlen om "gadegøglere". De udstillede skibe blev tidløse massiver – om de besøgende gjorde sig overvejelser om vikingetid og vikingeskibe skal være uvist, men alle fik en oplevelse, hvori skibene indgik – og vi på museet fik en ny erfaring for, hvordan hallen kan anvendes.

Søndagsforedrag

I 2002 har der været to søndagsforedragsrækker. I maj og juni var der en foredragsrække ved museets inspektører, som præsenterede nogle af de mange projekter museet er involveret i. Foredragsrækken begyndte den 19. maj med museumsdirektør Tinna Damgård-Sørensen foredrag *Vikingeskibsmuseet – visioner og fremtid*, den 26. maj holdt museumsinspektør Erik Andersen et foredrag om rekonstruktion af vikingeskibe, den 2. juni fulgte museumsinspektør Max Vinnars foredrag om skibene på Bayeux-tapetet og den 9. juni holdt museumsinspektør Anton Englert foredraget *Store handelsskibe fra 1000 til 1250*. Foredragsrækken blev afsluttet med, at museumsinspektør Anne-Christine Larsen den 16. juni talte om udstillingen om flådeangrebet. I efteråret var der en foredragsrække om runer. Den 20. oktober holdt den svenske forfatter og runetyder Lars Magnar Enoksen foredraget *Gåden bag runernes hemmelighed*, den 15. november holdt lektor Michael Lerche Nielsen ved Institut for Navneforskning på Københavns Universitet

foredraget *Vikingernes runeindskrifter og dansk historie* og rækken blev afsluttet den 8. december med historikeren Anders Lundt Hansens foredrag *Runernes undergang*.

Udstillinger og arrangementer ved Museumsøen

Træet i vikingeskibene

Den 1. juli åbnede udstillingen *Træet i vikingeskibene*, der satte fokus på trætyperne brugt i Skuldelevskibene, samt hvilke egenskaber og kvaliteter de forskellige træsorter er i besiddelse af. Levende træer indgik i udstillingen, sammen med tegninger af træsorternes placering i skibene og forklaringer på, hvorfor den placering er valgt i forhold til træsortens kvaliteter. Udstillingen var udendørs ved siden af byggeriet af Skuldelev 2. I tilknytning til udstillingen blev det lille lokale i Aktivitetshuset indrettet, så det var muligt at se filmen *Med bådebyggerne i skoven*. Filmen, der var produceret af Vikingeskibsmuseet, viser nogle af de arbejdsprocesser ved byggeriet af skibe, der i vikingetiden formodentligt foregik i skoven, nemlig fældningen og kløvningen af træstammerne, samt grovhugning af plankerne.

Med filmen og udstillingen fik museets besøgende en mulighed for at forstå nogle af de organisatoriske og træteknologiske overvejelser, der lå bag vikingernes skibsbyggeri. Den udendørs udstilling er blevet til på grundlag af økonomisk støtte fra Friluftsrådet.

Slotsquilterne

I Aktivitetshusets store rum havde quiltgruppen Slotsquilterne fra den 12. oktober til den 3. november lavet en quilteudstilling med vikinger som tema. Udstillingen var bemanded af kunstnerne og var en velbesøgt del af museets efterårsferieaktiviteter. I de sidste uger af oktober arrangerede Slotsquilterne i samarbejde med Skoletjenesten et undervisningsforløb med udgangspunkt i udstillingen.

Skiltningen på øen

Formidlingen af bådeværftets arbejde blev i juli 2002 forbedret på forskellige måder. Ved indgangen til bådeværftet blev der placeret en planche, hvor værktøjet brugt til byggeriet af langskibet hænger sammen med en beskrivelse af, hvilke fund værktøjet er lavet på baggrund af.

I forbindelse med at kølsvinet blev lagt i skibet den 10. oktober 2002, kunne museet også præsentere en central informationsplanche med alle de væsentlige oplysninger om Skuldelev 2 og byggeriet af rekonstruktionen. Målet med planchen er, at de besøgende nemt kan få et overblik over byggeriet, og at der ikke længere er tvivl om, hvor de væsentlige informationer om byggeriet findes.

Vikingeskibsmuseets bådelaug

Til ni af Vikingeskibsmuseets rekonstruktioner af vikingeskibe og traditionelle både er knyttet bådelaug af forskellig størrelse. Mere end 200 personer er på denne måde med i arbejdet med at holde bådsamlingen levende. Bådelaugene står for den løbende vedligeholdelse af bådene og sejler med dem i løbet af sejlsæsonen. Bådelaugenes Fællesudvalg organiserer en del fælles aktiviteter i årets løb. I 2002 gennemførtes foredrag og kurser foruden fælles arbejdsdage og sejlads. Det har udviklet sig til en tradition at søsætte alle de større både den første lørdag i april og tage dem på land igen den sidste lørdag i oktober. Bådelaugene hjælper på den måde hinanden og gør samtidig begivenheden til en festlig oplevelse for publikum.

De enkelte bådelaug sejler efter eget program – nogle på faste ugedage, andre efter en mere løs plan. Derudover sejler de fleste laug på et længere sommertogt. Vejret var meget ustadigt og blæsende i juli. Alligevel nåede Ottar i 2002 rundt om Sjælland med afstikkere til Langeland og Kullen; Helge Ask nåede til Saltholm; Rana sejlede i Isefjorden med en afstikker til Odden; mens både Roar Ege og Victoria nåede til Røsnæs. For Roar Eges vedkommende suppleret med en uge i Isefjorden.

Vikingeskibsmuseets skibe og både sejler kun under sejl og årer, bortset fra nogle få slæbestrækninger for motor. Der er kun få andre skibsprojekter, der underkaster sig disse vilkår. Bådelaugenes togter med museets fartøjer får dermed en særlig betydning som en sjælden kilde til førstehåndserfaringer og -data til historisk sejladsforskning. For at kunne indsamle sammenlignelige data fra Vikingeskibsmuseets flåde, uddelte bådestyingsgruppen i 2002 standardiserede rejselogsbøger til alle

aktive fartøjer. Alle skippere og vagthavende blev bedt om at føre rejselogbogen på alle sejlads til mål udenfor Eskilsø.

Fremover vil der hver sæson blive uddelt nye rejselogsbøger. Efter sejsæsonen arkiveres rejselogsbøgerne på museet, så der efterhånden opstår en database over skibenes togter, frit tilgængeligt for museets forskere og bådelaugenes medlemmer. Desuden skal alle togter fremover optegnes med GPS.

Udgravningsjubilæet

40-års jubilæet for udgravningen af Skuldelevskibene blev markeret på behørig vis. Dette skete dels ved en veteranfest den 1. juni, hvor man mindedes udgravningen i 1962 og fejrede resultaterne heraf, bl.a. med sejlads i rekonstruktioner af de skibe, man havde været med til at udgrave som ung student.

For bådelaugene blev jubilæet markeret den 3. - 4. august med en fælles sejlads med rekonstruktioner af Skuldelevskibene (Ottar, Roar Ege, Helge Ask og Kraka Fyr) fra Roskilde til Skuldelev Strand. I det stille vejr lykkedes det at samle skibene ved fundstedet og lægge dem i samme mønster, som de lå i ved udgravningen. Under sejladsen hjemover oplevede besætningerne for første gang en fælles sejlads for de fire skibe, og det gav lyst til også i de kommende år at arrangere tilsvarende sejlads for alle skibene.

Publikumsformidling

Vikingskibsmuseet lægger vægt på at supplere de faste udstillinger med direkte formidling i form af personlig kontakt med de besøgende. Dette sker på mange måder.

Omvisninger

I det meste af sommerhalvåret var der i 2002 tilbud om omvisninger for almindelige besøgende på både dansk og engelsk, dels omkring selve Skuldelevskibene, dels omkring Museumsøen og Museumshavnen og endelig omkring byggeriet af Skuldelev 2 med en bådebygger som omviser. Nogle dage var der kun en enkelt omvisning med få deltagere; mens der i selve højsæsonen var op til otte omvisninger dagligt med op til 40 deltagere. Der er ikke ført egentlig statistik over deltagerantallet på disse åbne omvisninger. 5228 deltog i forudbestilte omvisninger.

Arrangerede besøg

Grupper har mulighed for at bestille omvisninger. Sådanne arrangerede besøg kan være alt fra en lille gruppe på 10-15 personer som får en omvisning i Vikingskibshallen eller har bestilt filmen om udgravningen af skibene, til meget store grupper på flere hundrede personer, som får tilrettelagt et besøg bestående af f.eks. omvisninger i Vikingskibshallen, på Museumsøen, adgang til bemandede skibsrekonstruktioner, værkstedsaktiviteter og sejlads. I 2002 arrangeredes besøg for 287 grupper gennem Vikingskibsmuseets bookingkontor.

Bådebyggernes arbejde

Hele byggeriet af rekonstruktionen af Skuldelev 2 er tænkt som levende formidling, idet bådebyggerne gerne svarer på spørgsmål og går i dialog med publikum. For samtidig at sikre effektiviteten i selve byggeriet, valgte vi i højsæsonen at ansætte en bådebygger særligt til denne kontakt med publikum. Samme bådebygger lavede med stor succes to daglige omvisninger. Det er vores indtryk, at ca. ¾ af museets besøgende kom indenom formidlingshjørnet, hvor der, ud over bådebyggeren, også var udstillingen *Træet i vikingskibene*.

Aktiviteter

I påsken, i efterårsferien, i weekends fra maj til oktober og alle dage i sommerferien var der mulighed for at deltage i forskellige aktiviteter med hovedvægten omkring maling med farver baseret på pigmenter og bindemidler kendt fra vikingetiden. Især bemaling af skjolde var en stor succes. I efterårsferien gennemførtes et særligt tema om runer. Quilteudstillingen på Museumsøen var også bemandede i efterårsferien.

Filmforevisning

Vikingskibsmuseets biograf har været anvendt i alt 3.649 gange heraf 3.643 gange til fremvisning

af introduktionsfilmen *Vikingerne skibe*, enten i den danske, engelske, tyske, franske, spanske eller italienske version.

Sejladser

Der blev i 2002 arrangeret sejladser for skoleelever, private grupper, foreninger, firmaer osv. foruden sejladser for den almindelige museumsgæst.

Antal deltagere i museets sejladser				
	1999	2000	2001	2002
Grupper	2.990	4.243	4.447	3.973
Turist	3.860	2.683	3.257	2.802
Skoler	3.364	3.532	3.529	4.379
I alt	10.214	10.458	11.233	11.154

Det svage fald i antallet af deltagere skal ses i forhold til den generelle nedgang i antallet af besøgende. Det er altså en stadig større andel af museets gæster, der får denne meget direkte oplevelse af vikingeskibenes og beslægtede bådesejlegenskaber. Sejladssomsætningen steg fra kr. 848.840 i 2001 til kr. 999.590 i 2002, en stigning på ca. 18%.

Sejladser for de almindelige museumsgæster varer 50 minutter, mens sejladser for grupper og skoleelever varer mindst to timer. Nogle skoleklasser kommer på tur i op til fem dage med overnatninger forskellige steder langs Roskilde Fjord. Ud af de næsten 4000 som sejlede med bådene som grupper fik 312 en særlig oplevelse i form af en sejlad med en af museets vikingeskibsrekonstruktioner. På sådanne sejladser udgøres besætningen i vid udstrækning af bådelaugmedlemmer.

Omvisningerne og en stor del af den øvrige formidling varetages af arkæologi- og historie-studerende, men også andre med særlige kvalifikationer er involveret i den levende formidling. I alt 16 personer var i 2002 del af dette arbejde.

Sejladserne varetages af særligt uddannede sejladsinstruktører. Seks personer var i perioden fast ansat som sejladsinstruktører og fem andre hjalp til ved større arrangementer og ferier. Foruden disse deltog også elever fra Naturskolens maritime linje på mange af sejladserne.

Undervisning

Skoletjenesten

I årets løb besøgte i alt 18.729 børn og unge museet i forbindelse med undervisningen tilknyttet folkeskolen, gymnasiet/HF og VUC (AVU/HF-afdelingerne). Heraf modtog 14.939 undervisningsoplæg.

Undervisningen i Vikingeskibshallen er stadig Skoletjenestens største aktiv og her blev tilbudt undervisning på alle skoledage. I alt har 9.452 elever modtaget undervisning i hallen fordelt på 427 klasser.

I årets løb har fire faste undervisningsforløb været tilbudt i hallen. Det mest besøgte har været *Vikingerne og deres skibe*, som især foregik i østrummet i Vikingeskibshallen omkring de to gulvmodeller af henholdsvis Skuldelev 1 og 2. Undervisningen startede med en rundvisning og efter den gik man ombord i modellerne. Udgangspunktet for undervisningen var de fem vikingeskibe i udstillingen. Undervisningens form var dialog mellem underviseren og eleverne med afsæt i elevernes alder og viden. Basis for dialogen var en mængde kopigenstande af fund og eksempler på handelsvarer fra vikingetiden. Undervisningen varede 1 ½ time og kombineredes ofte med filmen *Vikingerne skibe* før eller efter oplægget. 5.161 elever benyttede sig af dette tilbud, især 4. klassetrin.

De fem vikingeskibe har også været et populært undervisningsforløb. Her gik klassen rundt mellem Skuldelevskibene og fik fortalt om hvert enkelt skib. I rundvisningen indgik genstande til levendegørelse af undervisningen. Undervisningen varede en time og kombineredes ofte med

filmen *Vikingernes skibe* før eller efter oplægget. 3.451 elever benyttede sig af dette tilbud, især gymnasie- og HF-klasserne.

I begyndelsen af året var der værkstedsundervisning i Vikingskibshallen. Temaet var den handlende vikings vintersysler. Undervisningen varede 2 timer og 69 elever prøvede dette forløb. På skoledage fra april til skolernes efterårsferie blev der tilbudt to timers værkstedsundervisning i udendørs historiske værksteder under halvtage på Museumsøen. I værkstederne var der fokus på det håndværksmæssige arbejde omkring vikingskibene – bådebyggerarbejde, rebslagerarbejde, sejlmagerarbejde m.v. Et to timers værkstedsforløb kunne kombineres med en times rundvisning i Vikingskibshallen. I alt 771 elever sig i 2002 af kombinationen værksted-rundvisning. Det var især elever fra 4. klassesettrin.

På og omkring Museumsøen er der blevet tilbudt forskellige undervisningsforløb afhængig af årstiden. I alt har 5.167 elever modtaget undervisning i relation til Museumsøen fordelt på 230 klasser.

På alle skoledage blev undervisningsforløbet *Vikingernes farver – et tegneværksted* tilbudt de yngste klassesettrin. Undervisningen foregik i Vikingskibshallen og i det lille undervisningslokale på Museumsøen. Forløbet tog sit udgangspunkt i hallen og indtrykkene herfra blev bearbejdet i tegneværkstedet, hvor de dannede udgangspunkt for elevernes eget vikingemotiv. I værkstedet blev der også fortalt om vikingernes farver og udtryksformer, og eleverne lærte selv at fremstille vikingemaling. I alt 726 elever deltog i undervisningen i tegneværkstedet, især 2. klassesettrin. I vintermånederne kunne elever deltage i undervisningsforløbet *Vikinger på Nordatlanten*. Dette værkstedsforløb havde en tværfaglig karakter for at give en bred forståelse for den sejlede vikings vilkår. Undervisningen handlede især om vikingernes sejlads på Nordatlanten og deres skibe og varede 3 timer. 239 deltog i undervisningen, især 5. klassesettrin.

I perioden fra 12. oktober til 3. november var Aktivitetshuset rammen om Slotsquilternes udstilling *Vikinger*. I uge 43 og 44 påtog gruppen sig på skoledage at stå for et 3-timers undervisningsforløb, som især henvendte sig til håndarbejds lærerne. Med udstillingen som ramme og med to til tre begejstrede quiltedamer lavede eleverne mindre "patchwork-projekter" med vikingemotiver. 213 elever besøgte værkstedet, især 5. klassesettrin.

På skoledage fra maj til udgangen af september blev der tilbudt undervisning i sejlads. I alt har 3.989 elever været ombord i museets skibe fordelt på 175 klasser. Undervisningsforløbet med to timers værkstedsundervisning i de historiske værksteder, kombineret med to timers sejlads var endnu engang meget populær. I alt 1.893 elever prøvede denne kombination, især 4. og 5. klassesettrin. De andre sejladsformer har været dagsejladser af forskellig varighed og her har deltaget 1.942 elever fordelt på 81 klasser heraf 33 gymnasie- og HF-klasser. 154 elever fordelt på 8 klasser har været på lejtursejladser.

Skoletjenesten har i årets løb samarbejdet med skoletjenesterne ved andre institutioner og museer. Der er blevet afholdt kursusdage for lærerstuderende fra Københavns Dag- og Aftenseminarium, Holbæk Seminarium, Skårup Seminarium og Frederiksberg Seminarium. Skoletjenesten samarbejdede med Amtscentret for Undervisning i Roskilde i forbindelse med udenlandske læreres studiebesøg i Danmark, de var en dag på museet i forbindelse med temaet *Making Learning Attractive*. Samarbejdet med lærer Helge Rasmussen fra Roskilde Skolevæsen har fungeret endnu et år på sejladsområdet. På forsøgsbasis har der om mandagen i august og september været mulighed for at børn og unge fra Roskilde Kommune mellem 12 og 18 år at sejle i deres fritid mellem kl. 14 og 17. Omkring 8 børn har hver mandag benyttet sig af dette tilbud. Den 5., 6. og 7. september var Skoletjenesten med i Børnekulturmessen i Øksnehallen arrangeret af Byens Børn. I forbindelse med det landsdækkende arrangement *Den gode historie* fra den 30. september til 13. oktober deltog Skoletjenesten i Roskilde Biblioteks *De hemmelige kulturture – Roskilde under Jorden*. Vores indslag på kultur-turene handlede om Roskildeskibene – omkring 100 børn deltog i arrangementerne.

Universiteter

I 2001 blev der aftalt med Institutet for Arkæologi og Etnologi på Københavns Universitet, at den maritimarkæologiske undervisning for grundstudiets periodekurser gennemføres i form af tema-dage på Vikingskibsmuseet. Undervisningen gennemføres af maritime forskere fra Vikingskibs-

museet og Nationalmuseet. Efter en første temadag for periodekursus III (år 200-1600) den 30. november 2001 gennemførtes den 4. marts 2002 en temadag periodekursus II (2000 f.v.t. – 200 e.v.t.).

Efter temadagenes succes blev der i foråret udarbejdet et efterårstilbud til et tilvalgskursus i marinarkæologi til overbygningsstuderende fra Københavns Universitet. Tolv forskere fra Vikingeskibsmuseet og Nationalmuseet kunne forpligtes til at holde i alt 14 dobbelttimer på Institutet (1/4 årsværk). Desværre var der få tilmeldte og kurset blev aflyses.

Tinna Damgård-Sørensen har været ekstern specialevejleder for Signe Munk-Petersen, Institut for Arkæologi og Etnologi, Københavns Universitet og har tilrettelagt besøg for arkæologistuderende fra Oslo Universitet, der besøgte museet d. 6. maj. Anne-Christine Larsen har været vejleder for studerende ved Københavns Universitet og Biblioteksskolen. Max Vinner og Rikke Tørnsø Johansen har gennemført undervisning i emnet vikingetid og tilrettelagt et efterfølgende besøg for de studerende på turistføreruddannelsen ved Roskilde Universitetscenter.

Kurser

I 2002 gennemførtes tre kurser i sejlads med vikingeskib/råsejl. I perioden 17.-21. juni afholdtes, *How to Sail the Single Square Sail*, et praktisk og teoretisk kursus i at sejle med råsejl. Formiddagene gik med oplæg ved Ole Crumlin-Pedersen, Erik Andersen, Max Vinner og Søren Nielsen; mens eftermiddagene blev brugt på praktisk sejlads i museets forskellige mindre råsejlsbåde. Ugen sluttede af med et to-dages togt på Roskilde Fjord i Roar Ege. Dette kursus foregik på engelsk og var primært rettet mod forskere og studerende, men åbent for alle.

To lørdage i løbet af sæsonen gennemførtes et heldagskursus i sejlads med vikingeskib. Med udgangspunkt i praktisk sejlads med Roar Ege formidledes nogle af museets erfaringer med, og viden om, sejlads med råsejl og især vikingeskibsrekonstruktioner videre.

Vikingeskibsmuseets Venner

Foreningen Vikingeskibsmuseets Venner har i år haft i alt 317 betalende medlemmer og dertil kommer i alt 3 firmaer. Medlemmerne har fri adgang til Vikingeskibsmuseet og en række andre museer - Orlogsmuseet, Handels- og Søfartsmuseet på Kronborg samt Nationalmuseet. Desuden inviteres medlemmerne til at deltage i de aktiviteter – f.eks. foredrag som arrangeres af foreningen. Medlemmer af foreningen har desuden mulighed for at købe museets egne publikationer og varer med rabat fra museumsbutikken. Endelig modtager medlemmerne *Marinarkæologisk Nyhedsbrev fra Roskilde* to gange om året. Foreningen har i år bidraget økonomisk til trykning af *Marinarkæologisk Nyhedsbrev fra Roskilde*.

I 2002 blev der afholdt 6 foredrag, der alle var meget velbesøgte:

Februar: Lene Høst-Madsen, Københavns Bymuseum og Morten Gøthche, NMU, om middelalder-skibe på Dokøen i København.

Marts: Morten Johansen, Roskilde, om stammebådens sidste rejse.

April: Flemming Rieck, NMU, om storm over Grønland – på jagt efter spor af nordboernes skibe.

September: Ole Crumlin-Pedersen om Skuldelev-skibene i historisk lys.

Oktober: Jette Arneborg, SILA, om gårde og kirker i nordbobygderne i Grønland.

November: Anne C. Sørensen, Køge Museum og Vibeke Bischoff, NMF, om Ladby – graven og skibet i nyt lys.

Udstillinger og arrangementer i ind- og udland

Info Point i Antwerpen

I forbindelse med det danske EU-formandskab blev Vikingeskibsmuseet inviteret til at deltage i en udstilling om Danmark på Info Point Europe i Antwerpen i perioden fra 1. oktober til 13. december. Udstillingen var arrangeret i samarbejde med Det danske Kulturinstitut i Bruxelles og Info Point Europe og havde til hensigt at fortælle om forskellige, centrale emner indenfor dansk kultur, historie og geografi. Emnerne spændte vidt fra H.C. Andersens eventyr, Arne Jacobsens design og arkitektur, Legos legetøj, Christian II og hans eksil i Antwerpen til Lars von Triers dogmefilm,

Marie-Louise Exners kunst og Vikingskibsmuseets skibe og projekter. Vi deltog med bl.a. den lille rekonstruktion af Gokstadjollen Joanna, kopien af Skuldelev 3's trappestævn, informationsbannere samt salgsvarer udstillet i to montre.

Los Angeles

I forbindelse med den store vikingetidsudstilling *Vikings. The North Atlantic Saga*, der siden år 2000 har været vist på centrale kulturhistoriske museer i forskellige storbyer i USA og Canada, blev Vikingskibsmuseet igen i år af Udenrigsministeriet bedt om at arrangere en weekend med formidlingsaktiviteter i forbindelse med åbningen af udstillingen i Los Angeles. Arrangementet fandt sted i perioden 29. februar til den 3. marts på Los Angeles County Natural History Museum og Vikingskibsmuseet var repræsenteret ved rebslager Ole Magnus og Annette Seeberg. Ole Magnus demonstrerede og fremstillede tovværk i forskellige materialer og med forskellige teknikker for et meget interesseret publikum. Om søndagen holdt han desuden foredrag i Den Danske Kirke om samme emne.

Udstilling på Rådhuspladsen

Fra den 15. juli til den 15. august 2002 kunne forbipasserende på Københavns Rådhusplads se en lille udstilling om Vikingskibsmuseet og museets rekonstruktion af Skuldelev 2. Udstillingen blev vist i HT terminalens bygning og var blevet til i et samarbejde mellem Vikingskibsmuseet og Hovedstadens Udviklingsråd.

Vikingerne omkring Øresund

Udstillingen er produceret i samarbejde med Vikingabyen Hög i Sverige som et fælles formidlingsprojekt på tværs af grænserne. Den handler om vikingetiden og vikingerne i Øresundsregionen. Vandredstillingen, der omfatter 12 plancher i henholdsvis en dansk og en svensk version, har nu i en årrække været vist på adskillige danske og svenske biblioteker. I forbindelse med et dansk-svensk fremstød med fokus på Øresundsregionen, blev udstillingen vist på Vikingskibsmuseet fra efterårsferien og året ud.

Roskildeskibene

Også i 2002 blev plancheudstillingen *Roskildeskibene* vist på en række biblioteker. I alt syv biblioteker i Roskilde Amt og Vestsjællands Amt viste udstillingen i perioden 7. januar til 8. september 2002. En nærmere omtale af udstillingen findes i Vikingskibsmuseets årsberetning for 2001.

Udstillingen Jukung-Boats i Indonesien

Udstillingen og katalog, der på indonesisk blev til *Jukung dari dataran rendah Barito*, var arrangeret af Erik Petersen, som også stod for udstillingen og publikationen i Roskilde. Udstillingen blev fra 23. oktober til 23. december 2002 vist på Museum Bahari i Jakarta, hvor fire bådebyggere fra Manusup og Alalak byggede to kanoer foran museet.

Atlantic Challenge

Den internationale konkurrence i godt sømandskab Atlantic Challenge blev i 2002 afholdt i Maine i USA. Det danske hold var sammensat af medlemmer af Roskilde Roklub og Roskilde Sejlklub foruden ansatte ved Vikingskibsmuseet. I alt deltog der 13 hold fra 9 forskellige nationer. Det danske hold blev nr. 6. De tre første pladser gik til Irland, USA, og Canada. Den danske deltagelse blev sikret gennem støtte fra A.P. Møller og hustru Chastine McKinney Møllers Fond til almene Formål, Nordea Danmark Fonden, Roskilde Roklub, Vikingskibsmuseet og Roskilde Kommune.

Publikationer

Vikingskibsmuseet har i 2002 udgivet følgende bøger:

The Skuldelev Ships I - redigeret af Ole Crumlin-Pedersen og Olaf Olsen.

Bidrag af Erling Bondesen, Ole Crumlin-Pedersen, Poul Jensen, Olaf Olsen, Anette Hjelm Petersen og Kristiane Strætkevorn. Publikationen er udgivet som Volume 4.1 i serien *Ships and Boats of*

the North. 360 rigt illustrerede sider.

Vikingskibsmuseets Både

Viking Ship Museum Boats (engelsk udgave)

Tekst af Max Vinner, tegninger af Søren Nielsen og fotos af Werner Karrasch. Bogen indeholder en samlet præsentation af museets både, såvel rekonstruktioner af vikingskibene som nordiske råsejlsbåde fra nyere tid, færørbåde og danske brugsfartøjer m.fl. 80 sider, rigt illustreret.

Medarbejdernes øvrige publikationer:

Andersen, Erik: The woollen sail - Research in long lengths. *Viking Heritage magazine* 2002 (2), 18-20.

Crumlin-Pedersen, Ole: De store skibe – og porten til Østersøen i middelalderen. *Mare Balticum, Østersøen – myte, historie og kunst i 1000 år*. København, 58-66.

Crumlin-Pedersen, Ole: La rivitalizzazione del patrimonio marittimo danese: l'esperienza di Roskilde. *Quaderni. Documenti sulla manutenzione urbana di Venezia* 4-11. Venedig, 15-20.

Crumlin-Pedersen, Ole: Schifffahrt im frühen Mittelalter und die Herausbildung früher Städte im westlichen Ostseeraum. *Haithabu und die frühe Stadtentwicklung im nördlichen Europa*. Schriften des Archäologischen Landesmuseums 8. Neumünster, 67-81.

Crumlin-Pedersen, Ole: Splendour versus duty. 11th-century warships in the light of history and technology. *Maritime Warfare in Northern Europe. Technology, organisation, logistics and administration 500 BC-1500 AD*. PNM Studies in Archaeology & History 6. Copenhagen, 257-270.

Crumlin-Pedersen, Ole: Nationalmuseet og marinarkæologien. *Marinarkæologisk Nyhedsbrev fra Roskilde* 19, 2-3.

Crumlin-Pedersen, Ole: Slut op om Vennerne! *Marinarkæologisk Nyhedsbrev fra Roskilde* 18, 54.

Crumlin-Pedersen, Ole: Tid til handling. *Marinarkæologisk Nyhedsbrev fra Roskilde* 18, 2-3.

Damgård-Sørensen, Tinna: Les bateaux de Skuldelev (Roskilde) et leurs répliques modernes. In: Ridel, Élisabeth (Ed.) *L'Heritage Maritime des Vikings en Europe de l'Ouest*. Colloque international de la Hague (30 septembre-3 octobre 1999). Caen, 199-227.

Damgård-Sørensen, Tinna: Vikingskibsmuseet i Roskilde. In: Bøe, Alf (Ed.) *Rapport Vikingskibs seminaret 14 og 15 februar 2002*. Oslo, 237-247.

Djupdræt, Martin Brandt: Østersøen på museum, Lolland-Falsters Folketidende. 5. oktober 2002.

Englert, Anton: Genuine Sailing Vessels - Indicators for Commerce and Royal Power in Late Viking Age and High Medieval Denmark. In: Krüger, Kersten & Carl Olof Cederlund (Eds) *Maritime Archäologie heute*. Rostock, 89-110.

Englert, Anton: Karschau-skibet. *Marinarkæologisk Nyhedsbrev fra Roskilde* 18, 51.

Englert, Anton: Suuret rahtialukset Tanskan vesillä 1000-1250. Arkeologisia todisteita ammattimaisesta kauppamerenkulusta ennen hansa-aikaa (Large Cargo Vessels in Danish Waters 1000-1250. Archaeological evidence for professional merchant seafaring before the Hanseatic Period). *Nautica Fennica* 2001-2002, 7-18.

Englert, Anton, Hans Joachim Kühn & Oliver Nakoinz 2002: Das Wrack von Karschau - ein nordisches Lastschiff aus dem 12. Jahrhundert. In: Radtke, Christian (red.) *Beretning fra enogtyvende tværfaglige vikingsymposium*. Aarhus, 7-24.

Hansen, Keld: Højris, Ole, Jeppe Møhl & Keld Hansen: Kajakjagt. Fra myte til virkelighed. *Tidskriftet Grønland* 50, 261-276.

Johansen, Rikke Tørnsø: Fra Ottars Logbog. *Marinarkæologisk Nyhedsbrev fra Roskilde* 18, 28-33.

Nielsen, Søren: Langskibet - status, september 2002. *Marinarkæologisk Nyhedsbrev fra Roskilde* 19, 28-32.

Nielsen, Søren: Langskibet undervejs. *Marinarkæologisk Nyhedsbrev fra Roskilde* 18, 25-27.

Økonomi og besøgstal

Økonomi

I økonomisk henseende blev 2002 et turbulent og svært år for museet. Budgetgrundlaget var efter en tilbagegang i besøgstallet i 2001 reduceret med 1,25 mio. kroner i forhold til året før. Fire

medarbejdere havde i forbindelse med besparelserne modtaget deres afsked. Ved årets begyndelse var antallet af faste medarbejdere således reduceret til 18 mod 22 i 1996 (før udbygningen af museet), og de disponible midler var halveret. Med dette udgangspunkt blev der hele året arbejdet med at forbedre egenindtjeningen og øge det offentlige tilskudsgrundlag.

Forventningen til besøgstallet var reduceret til 125.000. I årets første måneder kunne det imidlertid konstateres, at antallet af betalende gæster ikke nåede budgettallet. Samtidig var der problemer med driften af Restaurant Snekken, som museet selv havde overtaget midlertidigt, efter at Roskilde Hallerne havde opsagt forpagtningskontrakten med virkning fra årsskiftet. I begyndelsen af juni kunne det konstateres, at der – såfremt den negative udvikling fik lov at fortsætte – var udsigt til et underskud, der ikke ville kunne dækkes inden for budgettet. Museets bestyrelse besluttede derfor, efter megen diskussion, at opsætte et hegn rundt om Museumsøen for at opkræve entré i museets åbningstid. Få dage efter beslutningen var et midlertidigt hegn sat op. Med store låger, der kunne lukke for adgang ad den offentlige sti i museets åbningstid. En ansøgning om dispensation fra lokalplanens bestemmelse om fri offentlig adgang via stisystemet blev sendt til Roskilde Kommune, men ansøgningen kunne ikke imødekommes, da planens hovedansvar netop var at definere adgangsforholdene i området. Lågerne blev aldrig lukket, og efter en måned blev det hele taget ned igen.

Hegnet var hverken kønt eller populært. Men det havde én meget positiv effekt: Det skabte opmærksomhed om museets problem. I den lange og livlige debat, der fulgte, var der generelt stor opbakning til og sympati for museet og museets aktiviteter. Alle var for så vidt enige om, at problemerne måtte løses – der var bare ikke enighed om hvordan.

Spørgsmålet blev rejst i Roskilde Byråd, som besluttede tre ting af stor betydning for museets fremtidige økonomi: Dels besluttede man at afsætte 1.8 mio. kroner til underskudsdekning i kommunens 2003-budget. Dels besluttede man at øge det kommunale tilskud til museets aktiviteter med 1.5 mio. kroner fra 2003. Og endelig besluttede man at indlede et lokalplanarbejde, der skal åbne mulighed for at indhegne og opkræve entré til det samlede museumsanlæg i museets åbningstid i maj-september. Dog med det krav, at Roskildes borgere fortsat har gratis adgang til Museumsøen.

Diskussionen blev også bragt op i Roskilde Amtsråd, der stod overfor at gennemføre en generel besparelse på museumsområdet i 2003-budgettet. Her blev det besluttet at foretage en prioritering inden for området med henblik på at opretholde det eksisterende tilskudsniveau i 2003. Derudover meddelte amtet, at det ville se positivt på en ansøgning om et engangstilskud til markedsføring og aktivitetsudvikling i 2003.

Sideløbende med de lokale drøftelser, blev der arbejdet på at forbedre det statslige engagement i museets økonomi. I august 2001 blev de statslige tilskudsforhold drøftet ved et møde mellem museets ledelse og daværende kulturminister Elsebeth Gerner Nielsen og som et resultat af mødet, gennemførte Statens Museumsnævn/Kulturarvsstyrelsen (KUAS) en undersøgelse af museets virksomhed, der i februar 2002 kom som notatet: *Notat vedrørende Vikingeskibsmuseets økonomiske vanskeligheder og forskningsmæssige profil*. Som konklusion på undersøgelsen anbefalede KUAS bl.a. Kulturministeriet at forøge støtten til museets forskning og formidling. Drøftelserne med Kulturministeriet blev genoptaget i september 2002. Kulturminister Brian Mikkelsen var indstillet på at bidrage til en styrkelse af museets aktiviteter – og i november bevilgede ministeriet et ekstraordinært tilskud på i alt kr. 750.000 over tre år, heraf kr. 150.000 i 2002. Derudover har ministeriet anmodet Kulturarvsstyrelsen om at gennemgå museets økonomi i forbindelse med en samlet undersøgelse af de danske specialmuseer. Denne undersøgelse indledes i 2003.

Sideløbende med de politiske forhandlinger fortsatte arbejdet for at forbedre egenindtjeningen. Museumsbutikken blev i 2001 nyindrettet og fik flere salgskvadratmeter, og gennem hele 2002 blev der arbejdet med en videreudvikling af varesortimentet. Samtidig blev Aktivitetshuset på Museumsøen ombygget, så der kunne indrettes café/butik i sommermånederne. Derudover udvikledes en netbutik, som blev tilgængelig via museets hjemmeside i august. Arbejdet med butikken har betydet, at omsætningen pr. gæst er øget fra kr. 22,25 i 2000 til kr. 37,04 i 2002.

Inden for aktivitetsområdet er der arbejdet med prisforhøjelser og med udvikling af aktiviteter til særlige målgrupper, kombineret med målrettet markedsføring. Dette har øget omsætningen pr.

gæst fra kr. 5,00 i 2000 til kr. 9,10 i 2002.

Der er ligeledes taget en række initiativer for at øge egenindtjeningen på museets værft – bl.a. er der forberedt et markedsføringsmateriale, der skal præsentere de bådtyper og de ydelser, der kan købes. Der er endvidere bygget et eksempel på en salgsbåd.

Endelig blev det besluttet, at museet ikke må have direkte omkostninger ved at stille lokaler og faciliteter til rådighed for andre institutioner, organisationer eller arrangører. Alle eksisterende samarbejdsaftaler er derfor blevet gennemgået og nyforhandlet; hvor der ikke tidligere har foreligget aftaler, er de blevet forhandlet og udarbejdet. Dette har bl.a. berørt Nationalmuseet, Naturskolen, Schubert-selskabet, Folkedanserne, Gimle og Vinterbaderne, der alle fremover må dække de direkte omkostninger, der er forbundet med brugen af museets faciliteter.

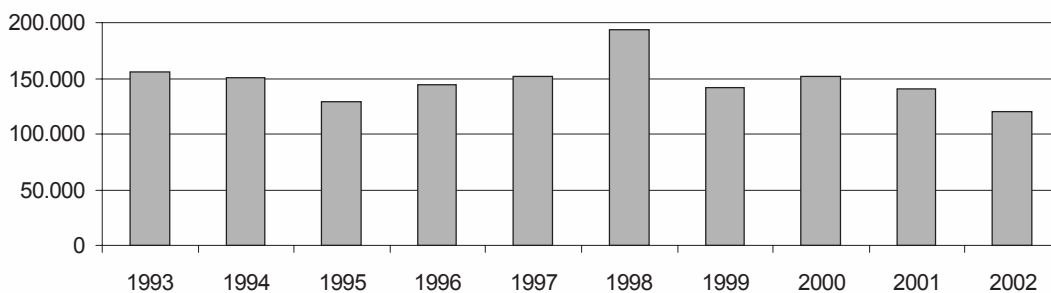
Som antydte var foråret og sommeren en svær tid at komme igennem. Men i løbet af efteråret begyndte situationen at løse sig op. Kommunen havde stillet underskudsgaranti, og tilskudsforholdene for 2003 kom på plads – oven i købet med en forøgelse fra Roskilde Kommune. Samtidig blev der lagt op til fornyet dialog om de statslige tilskud i 2003. Der blev fundet en ny forpagter til restauranten, så den forhåbentlig igen bliver en indtægtskilde for museet.

Lige før jul traf Landsskatteretten afgørelse i den sag om lønsumsafgift, som museet gennem de sidste fire år har ført mod Told og Skat. Museet vandt sagen. Dermed frigjordes de midler, i alt kr. 1.147.628, som museet havde hensat til lønsumsafgift i fald sagen blev tabt. Det betød, at museet – kombineret med besparelser, udskydelse af omkostninger til 2003 og et lidt bedre besøgstal end frygtet – kunne komme ud af året med et mindre underskud på kr. 140.575.

Besøgstal

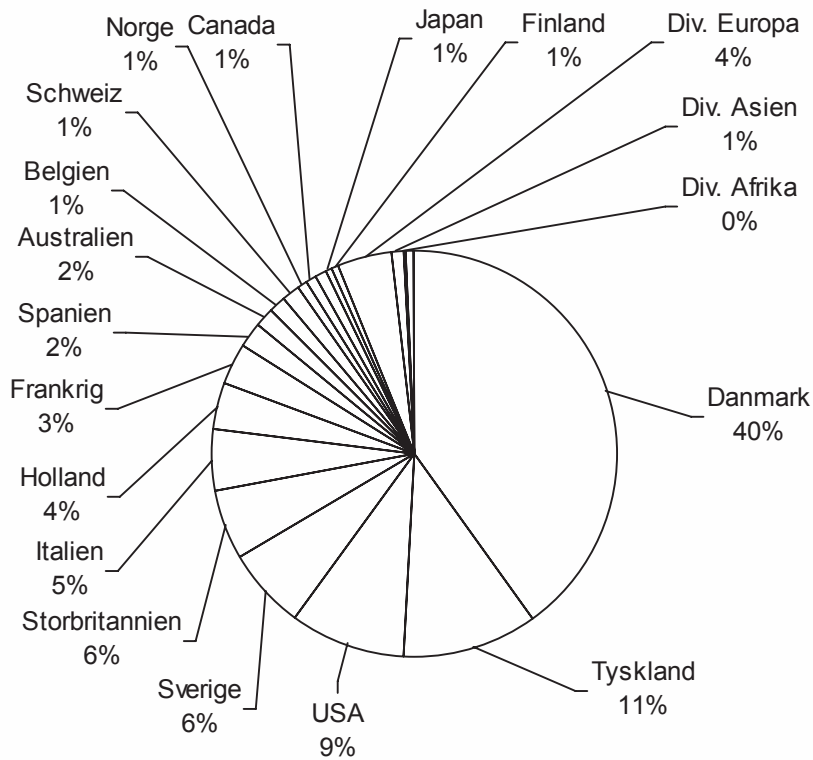
Vikingskibsmuseet blev i 2002 besøgt af 119.641 betalende gæster, hvilket er 21.100 færre end året før, svarende til et fald på 15%. Besøgstallet er det laveste i museets 34-årige historie, hvor gennemsnittet har ligget omkring 150.000 betalende gæster årligt. Det er svært at finde en entydig forklaring på det faldende besøgstal. Udefra kommende faktorer som terrorfrygt og nedsat rejse lyst kan spille en rolle. Ser man på sammensætningen af de betalende gæster, er andelen af tilrejsende dog stadig meget stor: 60% af museets betalende gæster kom i 2002 fra udlandet, mens kun 3,6% kom fra Roskilde.

Besøgende pr. år:

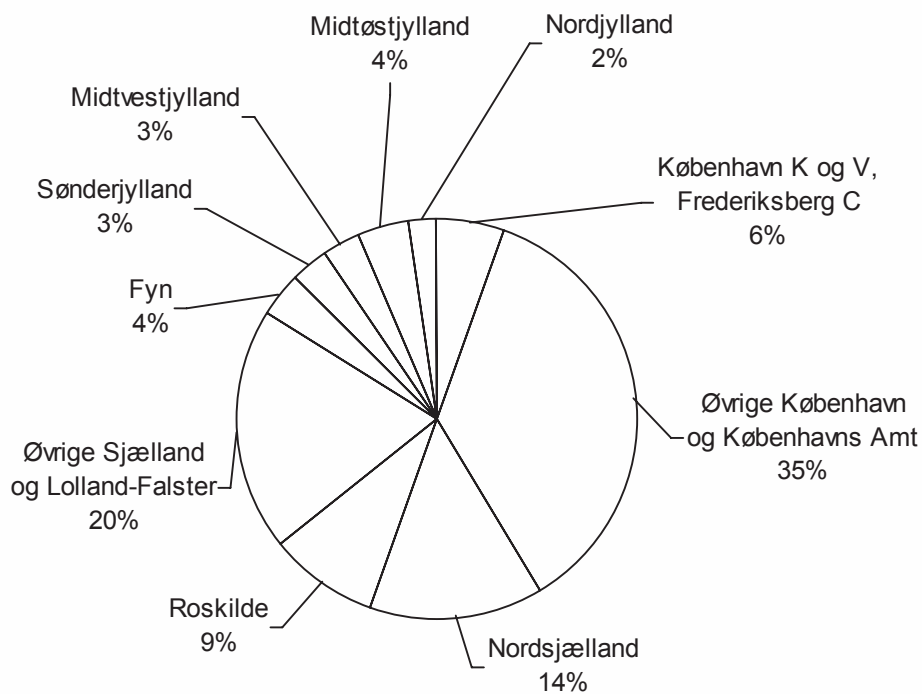

Ikke alle brugere af Museumsøen betalte billet til museet og figurerer derfor ikke i museets statistik. Tællinger på udvalgte dage antyder, at det frit tilgængelige museumsanlæg er blevet besøgt af mellem 300- og 400.000 gæster i museets åbningstid.

Sammensætningen af museets besøgende:

Sammensætningen af de 40 % af museets besøgende, der kommer fra Danmark:

Projekt til forbedring af museets egenindtjening: Markedsføring og aktivitetsudvikling

Vikingskibsmuseet har siden 2001 arbejdet målrettet for at øge sin egenindtjening som led i en mere omfattende proces, der skal sikre det økonomiske grundlag for museets fremtidige aktiviteter. Som indledning til arbejdet udarbejdede museet i 2001 en visions- og strategiplan for alle dele af museets virksomhed. Roskilde Kommune og Roskilde Amt støttede arbejdet ved at indgå i en arbejdsgruppe, der skulle undersøge mulighederne for at forbedre museets indtjening. Amt og Kommune bevilgede endvidere støtte til en konsulent, som blev tilknyttet arbejdsgruppen. Konsulenten afleverede en rapport samt to tillægsnotater med konkrete initiativ- og projektforslag. På grundlag af det udarbejdede materiale konkluderede udvalget, at der i 2002 skulle arbejdes for at øge antallet af solgte entrébilletter; for at professionalisere og udvikle museumsbutikken; og endelig for at udvikle nye aktiviteter med en bedre økonomi.

For at nå disse mål formuleredes projekt *Information, markedsføring og aktivitetsudvikling, 2002*.

Roskilde Kommune og Roskilde Amt bevilgede hver kr. 600.000 til støtte for projektet, mens museet selv afsatte kr. 465.000 til arbejdet i budgettet. Formålet med projektet var først og fremmest at opbygge nye markedsføringsredskaber med henblik på at øge antallet af betalende gæster, og dermed forbedre museets økonomi på kort og på langt sigt. Projektet blev igangsat i februar 2002. Arne Kunckel blev ansat som markedsføringskonsulent, og arbejdsgruppen fungerede som referencegruppe for projektet.

I forbindelse med projektet er der dels arbejdet med konkrete markedsføringstiltag, og dels med opbygning af informations- og markedsføringsredskaber. Der er bl.a. udarbejdet en overordnet markedsføringsplan, en ny struktur for museets hjemmeside, og en ny plan for brochuremateriale. Databaser til brug for direct-mails er opbygget, ligesom der er skabt nye kontakter til bl.a. turisterhverv, rejsearrangører, foreninger, virksomheder. Opbygningen af markedsføringsmæssige samarbejdsrelationer er påbegyndt, f.eks. med DSB og ældre mobiliseringen. De første skridt er taget til udvikling af nye pakke tilbud – og der er arbejdet med såvel prisniveauer som prispolitik i den sammenhæng.

I samarbejde med firmaet Kontrapunkt, der tidligere har udviklet logo, skilte og papirdesign til museet, er der udviklet nye bannere til ophængning ved indgangen til Museumsøen og Vikingskibshallen. Kontrapunkt har endvidere udviklet designoplæg til museets nye hjemmeside, til de nye brochurer samt til udstillingsbannere, der kan bruges i forbindelse med markedsføring uden for museet.

Hovedstadens Udviklingsråd (HUR) har i 2002 markeret sig som en god samarbejdspartner i forbindelse med markedsføring. HUR har således markedsført museet gennem annoncer i MetroXpress og Urban og gennem udstilling i busterminalen på Rådhuspladsen mv. Eftersom arbejdet har koncentreret sig om opbygning af redskaber er det for tidligt at vurdere effekten på museets økonomi. Et forsigtigt skøn antyder dog, at den markedsføring, der op til skolernes sommerferie blev rettet specielt mod danske familier, havde en vis virkning: I juli måned steg antallet af danske gæster fra 27% i 2001 til 32% i 2002, mens antallet af familiebesøgende steg fra ca. 8% i 2001 til ca. 10% i 2002.

Museumsbutik

Der har gennem hele 2002 været arbejdet med fortsat udvikling af museumsbutikken. Vare-sortimentet blev udvidet med nye varegrupper. Aktivitetshuset blev ombygget, så det i sommermånederne kunne huse en café og kiosk, hvilket især i juli og august gav et positivt resultat. Endelig udvikledes en netbutik, der blev tilgængelig via museets hjemmeside i august. Den samlede omsætning i butikken udgjorde i 2002 kr. 4.431.707. Trods det faldende besøgstal er omsætningen således steget med ca. 13 % i forhold til året før (2001: kr. 3.935.915). Sammenlignes med omsætningen i år 2000 – året før projektet til forbedring af museets egenindtjening indledtes – er omsætningen steget med ca. 25% (2000: kr. 3.389.936 i 2000). Omsætningen pr. gæst er i samme periode steget med 66% fra kr. 22,25 i år 2000 til kr. 37,04 i 2002.

Restaurant

Vikingskibsmuseet har i årets første halvdel selv drevet Restaurant Snekken gennem ansættelse af en restaurationschef og en køkkenchef. Det var ikke lykkeligt for museets økonomi. I løbet af sommeren lykkedes det at finde en ny forpagter; Tonny Jensen overtog således forpagtningen den 1. august 2002.

Personale og bestyrelse

Personale

Vikingskibsmuseet har i kortere eller længere perioder skabt beskæftigelse for 138 personer, svarende til 50 årsværk (opgjort efter ATP-metoden) inden for museets budget. Heraf har 33 personer, svarende til 8 årsværk, været ansat ved Restaurant Snekken. 10 personer, svarende til ca. 5 årsværk, har været tilknyttet museet i elevpladser eller beskæftigelsesprojekter.

Der har i år 2002 været følgende ændringer i den faste medarbejderstab:

Fratrædelser

Harry Kahl fratrådte den 31. marts 2002 stillingen som aktivitetschef. Han er dog midlertidigt blevet ved museet, idet han fra den 1. april blev ansat af Skoletjenesten som barselsvikar for Ane Bendix Horn, den daglige leder af Skoletjenesten ved Vikingskibsmuseet.

Bjarni Næss Sørensen fratrådte efter 3 års orlov sin stilling som sejladsleder den 31. december 2002 for at kunne fortsætte i en lærerstilling ved Naturskolens linie for maritim kulturvejledning, der har til huse på Museumsøen.

Nyansættelser

Anton Englert blev ansat i et vikariat som museumsinspektør den 1. marts 2002. Vikariatet løber frem til den 31. august 2003.

Poul Nygaard blev ansat som aktivitetschef den 1. april 2002. Poul Nygaards tidligere stilling som sejladskoordinator er ikke blevet genbesat.

Hanne Horsbøll Tellefsen blev ansat som leder af museumsbutikken den 15. april 2002.

Martin Brandt Djupdræt blev projektansat som museumsinspektør i perioden 1. juni – 31. december 2002.

Opnormeringer og særlige ordninger

Tove Thies-Petersen blev den 8. januar 2002 ansat i en seniorjob stilling som kontorassistent i museets bogholderi.

Erik Andersen blev den 1. maj 2002 ansat i en seniorjob stilling som IT-administrator.

Nerminka Mehahovic blev den 1. august 2002 ansat i en flexjob stilling som opsyns- og museumsmedarbejder.

Elever og lærlinge

Rasmus Budde Jensen fik svendebrev som bådebygger den 1. maj 2002.

Hanne Lafranz Nielsen afsluttede sin uddannelse som kontorelev i museets bogholderi den 31. oktober 2002.

Frank Gottlieb Hansen påbegyndte sin uddannelse som kontorelev i museets bogholderi den 1. september 2002.

Militærnægtere

Simon Johansson har været tilknyttet museets værft som militærnægter i perioden 4. februar - 10. september 2002.

Christian Vadsager blev den 11. marts 2002 tilknyttet museets aktivitetscenter som militærnægter.

Kasper Skovgaard blev den 22. oktober 2002 tilknyttet museets værft som militærnægter.

Orlov

Museumsinspektør Keld Hansen har haft forskningsorlov halvdelen af året. 3 måneder betalt af forskergruppen SILA under Nationalmuseet og 3 måneder betalt af Vikingskibsmuseet.

Kontorassistent Michella Bossen har haft barselorlov i perioden 27. marts - 27. december 2002.

Bådebygger Ture Malthé Møller har haft barselorlov i perioden 7. januar - 15. marts 2002.

Efteruddannelse/kurser

Bådebyggerne Birger Andersen og Ture M. Møller fik D-certifikat til motoriseret kran.

Bådebygger Søren Nielsen var på kursus i topkapning på Skovskolen i Nødebo.

Museumsinspektør Martin Brandt Djupdræt var i oktober på tre dages kursus i grafikprogrammet Adobe Illustrator.

Museumsassistent Rikke Tørnsø Johansen var i oktober på tre dages kursus i billedbehandlingsprogrammet Adobe Photoshop.

Økonomichef Claus Christiansen har i juni 2002 afsluttet sin diplomlederuddannelse i *Kvalitetsledelse og udviklingsrettet ledelse* på Niels Brock – Copenhagen Business Collage.

Økonomichef Claus Christiansen har løbende været på efteruddannelseskurser i ændringerne i "årsregnskabsloven" samt i nye regler i "ansættelses- og erhvervsret".

Bogholder Susanne Horney har været på efteruddannelseskursus i de nye regler om "barselsorlov".

Omvisninger og konsulentvirksomhed

Vikingskibsmuseets inspektører og øvrige faglige personale har i årets løb holdt foredrag og omvisninger om museets virksomhed og projekter både på selve museet og udenfor landets grænser. De har desuden bistået som konsulenter i forbindelse med adskillige danske og udenlandske filmprojekter (bl.a. engelske og skotske) samt andre formidlingsopgaver.

Repræsentation i eksterne udvalg

Museumsdirektør Tinna Damgård-Sørensen har i 2002 repræsenteret Vikingskibsmuseet i:

- Rådet for Nationalmuseets Marinarkæologiske Forskningscenter.
- The International Trust for Atlantic Challenge, v. suppleant Ove Pedersen, Roskilde Roklub.
- Bestyrelsen for Tømmerviken Tekstilværksted, Norge.

Tinna Damgård-Sørensen har derudover:

- siddet i bestyrelsen for Lokale og Anlægsfonden, udpeget af Kulturministeren.
- arbejdet som censor ved de historiske institutter ved: Københavns Universitet, Roskilde Universitetscenter, Aarhus Universitet, Syddansk Universitet.
- varetaget posten som næstformand i Roskilde Amtsmuseumsråd.

Museumsinspektør Anton Englert var repræsenteret i:

- Kontaktudvalget for dansk maritim historie- og samfundsforskning.

Museumsinspektør Anne-Christine Larsen var repræsenteret i:

- Censorkorpset ved Forhistorisk Arkæologi og Humanistisk Informatik ved universiteterne i København, Århus og Odense pr. 1. april 2002.
- Den forhistoriske koordinatorgruppe for Dansk Kulturhistorisk Museumsforening.
- Den internationale Advisory Group for Sutton Hoo projektet i forbindelse med The Sutton Hoo Visitor Centre.
- Styregruppen for Viking Unst Project.

Museumsinspektør Max Vinner var repræsenteret i:

- Skibsbevaringsfondens bestyrelse.

Rejser og konferencer

Museumsdirektør Tinna Damgård-Sørensen har i 2002 deltaget i følgende seminarer, konferencer og rejser:

- 13. – 15. februar: Seminar om flytning af vikingskibene i Oslo, Universitets Kulturhistoriske Museum, Oslo, Norge. Indlæg om Vikingskibsmuseet i Roskilde.
- 25. april: Åbning af Dunckers Kulturhus, Helsingborg, Sverige.
- 2. maj: 21. Tværfaglige Vikingsymposium, Archäologisches Landesmuseum Schleswig.
- 21. maj, styregruppemøde i Tømmerviken Tekstilværksted, Oslo.
- 2.-5. juni: Berlin, studietur m. Lokale- og Anlægsfonden.
- 17. – 20. oktober: Konference om de romerske skibe i Pisa, Pisa, Italien. Holdt indlæg om Vikingskibsmuseet.
- 4.- 8. november: Nuuk, Grønland m. Lokale- og Anlægsfonden.
- 12.-15. december: Styregruppemøde i Tømmerviken Tekstilværksted, samt møde i Vikingskipshuset, Oslo, Norge.

Museumsinspektør Anton Englert har i 2002 deltaget i følgende seminarer, konferencer og rejser:

- 15. marts: Tværfagligt symposium *By og Land i Europæisk Middelalder* på Institut for arkæologi og etnologi, Københavns Universitet.
- 12.-13. april: Höör i Skåne. Holdt indlægget *Naves magnæ – den professionelle søhandels fartøjer* på den tværfaglige konference *Individ, Kollektiv och kulturella mönster. Nya perspektiv på 1100-talets Danmark*, Centrum för Danmarksstudier, Lunds Universitet.
- 2. maj: 21. Tværfagligt Vikingsymposium, Archäologisches Landesmuseum Schleswig. Holdt indlæg om Karschau-skibet sammen med Hans Joachim Kühn.
- 5. maj: Roskilde. Deltog i den 15. Danske Maritimhistoriske Konference.
- 14. maj: Odense. Deltog i Seminar om Vej- og transporthistorisk forskning. Dansk Vej-historisk Selskab og Syddansk Universitet.
- 24. maj: Næstved. Deltog i Bolværk-symposium ved Næstved Museum.
- 30. - 31. maj: Holdt indlæg *Cargo Ships as Indicator of Commerce and Urbanisation in Medieval Denmark 1000-1250* på konferencen *Archaeology of Medieval Towns in the Baltic and North Sea Area*, Den antikvariske Samling i Ribe.
- 21.-22. august: Prerow. Besøgte undervandsundersøgelsen af det nye koggefund fra Darss, sammen med Fred Hocker, NMF og Eicke Sieglhoff, Kiels Universitet. Koggen undersøges af Thomas Förster fra Landesamt für Bodendenkmalpflege Mecklenburg-Vorpommern.
- 21. oktober: Råå i Skåne. Deltog i det 5. møde i Skånes Maritima Nätverk, Råå Museum.
- 6. november: Moesgård. Deltog i Marinarkæologisk Seminar til ære for Ole Crumlin-Pedersen ved Afdeling for Middelalderarkæologi, Aarhus Universitet.
- 10. november: Schwerin. Holdt indlæg om Karschau-skibets udgravningsdokumentation på den europæiske konference *Monitoring, Safeguarding and Visualizing North-European Shipwreck Sites* (Culture 2000 MoSS), Finlands Søfartsmuseum og Archäologisches Landesmuseum Mecklenburg-Vorpommern.
- 16. november: Büsum. Holdt indlæg om Hedwigenkoog-skibet fra omkring 1700 på 3. *Tag der Dithmarscher Landeskunde*, ved Verein für Dithmarscher Landeskunde og Forschungs- und Technologiezentrum Westküste.
- 16. november: Slesvig. Deltog i kollokvium om det nyfundne vrak 4 fra Hedeby Nor.

Bådebygger Thomas Finderup:

- 24. maj: Næstved. Holdt indlæg om værktøjsspor på tømmer fra Stege Borg på Bolværk-symposium, Næstved Museum.

Museumsinspektør Anne-Christine Larsen:

- 29. februar: Seminar på SILA (Nationalmuseets Center for Grønlandsforskning) vedrørende handel og kommunikation i vikingetiden.
- 28. - 29. maj: Koordinatormøde for Dansk Kulturhistorisk Museumsforening på Ørslev Kloster.
- 25. juli - 5. august: Grønland. Studietur til udvalgte lokaliteter i området omkring Igaliko Fjord og Tunugdliarfik Fjord.
- 14. november: Studietur til Koldinghus (udstilling om Kolding-koggen) og Jelling (udstilling i det nye besøgscenter Kongernes Jelling).
- 20.- 22. november: Deltog i Dansk Kulturhistorisk Museumsforenings årsmøde på Fuglsøcentret, Mols.
- 12.- 15. december: Antwerpen og Amsterdam. Nedtagning af den danske udstilling på Info Point Europe i Antwerpen og besøg på museer i Amsterdam.

Museumsinspektører Erik Andersen og Max Vinner:

- 19. - 22. marts: Marinmuseum, Karlskrona, Sjøhistoriska Museet og Vasavarvet, Stockholm for at studere skibs- og bådmodeller og især udformningen af ror.

Museumsinspektører Anne-Christine Larsen og Martin Brandt Djupdræt:

- 20. – 22. oktober: Deltog i Dansk Kulturhistorisk Museumsforenings årsmøde på Fuglsøcentret. Mols.

Museumsinspektører Anton Englert og Max Vinner og fotograf Werner Karrasch:

- 28.-29. maj: Kiel-Maasholm-Haddeby. Deltog i todagessejlad med rekonstruktionen Hansekogge af Bremerkoggen fra 1380, organiseret af Arbeitskreis Wikingerzeitliche Schifffahrt, Slesvig.

Museumsinspektører Anton Englert og fotograf Werner Karrasch:

- 23. maj: Malmö. Deltog i søsætningen af Endragt, en rekonstruktionen af Almere-koggen fra omkring 1400.

Bådebyggerne Thomas Finderup og Alf Isak og fotograf Werner Karrasch

- 3. – 6. februar: Gottorf Schloss og Haitabu-museet. Registrering af værktøj fra vikingetiden.

Bådebyggerne Søren Nielsen og Birger Andersen og fotograf Werner Karrasch

- 19. – 23. juni: Latiiva, Finland. Studietur og dokumentation af udvinding af træbjærene ved milebrænding.

Hele bådverftet

- 14. – 16. maj: Studietur til Koggebyggeriet i Malmø og Ostindienfareren i Göteborg.

Bestyrelse og repræsentantskab

I forbindelse med perspektivplanarbejdet blev det besluttet at foretage ændringer i bestyrelsens størrelse og sammensætning. I forbindelse med den nye valgperiode fra 2002, blev antallet af bestyrelses-medlemmer reduceret fra 15 til 8. Herudover blev der oprettet et vejledende repræsentantskab, som skal bidrage til en bredere forankring af museet i omverdenen. Der blev i den forbindelse udarbejdet nye vedtægter, forretningsorden for bestyrelsen samt forretningsorden for det vejledende repræsentantskab.

Bestyrelse Borgmester Bjørn Dahl, formand
 Amtsborgmester Kristian Ebbensgaard, næstformand
 Nationalmuseumsdirektør Carsten U. Larsen
 Byrådsmedlem Jette Kristiansen
 Amtsrådsmedlem Christian Wedell-Neergaard
 Direktør Walther V. Paulsen
 Bankdirektør Niels Valentin Hansen
 Seniorforsker Ole Crumlin-Pedersen

Det vejledende repræsentantskab

Foruden medlemmer af Vikingeskibsmuseets bestyrelse består repræsentantskabet af personer fra:

Foreningen Vikingeskibsmuseets Venner:	Søren Haslund-Christensen, Henrik Toft Jensen, Kai Drewes, Niels Bentsen, Erling Bondesen
Roskilde Byråd:	Lotte Fang, Birgit Pedersen
Roskilde Amtsråd:	Erik Grip, Mogens Andersen
Roskilde-Egnens Turistbureau:	Jan Laybourn
Nationalmuseet:	Poul Otto Nielsen
Fultonstiftelsen:	Grethe Rostbøll
Handels- og søfartsmuseet:	Hans Jeppesen
Orlogsmuseet:	Flemming Rieck

Roskilde Universitetscenter:	Lis Højlund Pedersen
Københavns Universitet:	John Kuhlmann Madsen
Videnskabernes Selskab:	Olaf Olsen, Jørgen Jensen
Hovedstadens Udviklingsråd:	Endnu ikke udpeget
Roskilde Erhvervsudviklingsråd:	Niels Valentin Hansen, Per Lykke Christensen

Årsberetning 2002

© Vikingeskibsmuseet i Roskilde, 2003

ISBN 87-85180-50-5

Redaktion og tilrettelæggelse: Martin Brandt Djupdræt
Fotografier: Werner Karrasch, Vikingeskibsmuseet

Tryk: Gullanders Bogtrykkeri a-s, Skjern

Vikingeskibsmuseet i Roskilde
Vindeboder 12
DK – 4000 Roskilde
Tlf: 46 300 200
Fax: 46 300 201
E-post: museum@vikingeskibsmuseet.dk
www.vikingeskibsmuseet.dk

Omslag:

Forside: Sejlads den 4. august 2002 i forbindelse med 40 års jubilæet for udgravningen af Skuldelevskibene.

Bagside: Rekonstruktionen af Skuldelev 2, oktober 2002.